

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
50/2020
12. december 2020

Cena 0,60 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

YDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

LITERÁT PETER ŠTRELINGER
A JEHO VIANOČNÉ POSOLSTVO
Strana 4.

OCITÁME SA V SKUPINE
SERVILNÝCH PRITAKÁVAČOV
Strana 5.

SLOVENSKÍ PODNIKATELIA
V KRITICKOM ROZPOLOŽENÍ
Strana 6.

DLHÁ PŮT SLOVENSKÉHO
LITERÁRNEHO ODYSEA
Strana 8.

SRDCE ŠTEFANA PELIKÁNA
SA NAVZDY ZASTAVILO...
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Keď som pri príprave vianočnej reportáže telefonoval so starostom istej obce, nedalo mi, aby som sa neopýtal, či už jej obyvatelia žijú prípravou na sviatky. Len si povzdychol. Vianoce budú chudobné. Tento rok označil ako boj so štátom. Obec v tomto roku citeľne pocítila výpadok dane z príjmov fyzických osôb. Ministerstvo financií sa bráni, že výpadok príjmov má aj štát. Mestá, obce a vyššie územné celky podľa ich údajov stratili približne stosedemdesiat miliónov eur, kým štát 1,4 miliardy eura. V okrese Trnava najväčšia obec, vyše štyritisícový Čífer, stratí 105 693 eur, najmenšie Horné Dubové, ktoré má necelých štyristo obyvateľov, 4 912 eur. A to je už na malú obec priveľa...

Združenie miest a obcí Slovenska eviduje ďalšie ťažkosti obcí spôsobené nariadeniami vlády, prípadne hlavného hygienika. Darom prikazujeme základným školám zabezpečiť dištančné vyučovanie, ak len necelých päťdesiat percent samospráv má dostatočné pokrytie svojho územia mobilným internetom a verejná wi-fi zóna v prevádzke miest a obcí je súčasťou len štrnástich percent samospráv.

Šetrí sa všade. Na verejnom osvetlení, na aktivačných prácach, pretože zatvorené obecné zariadenia prišli aj o príjmy zo vstupného vo svojich zariadeniach. Triedeny zber kuchynského biologického odpadu od začiatku nového roka je ohrozený. Obce trápí zbytočná byrokracia a malá pomoc štátu. V budúcom roku si menšie obce rozmyslia, či sa môžu pustiť do projektov za státisíce eur, ako je rozvoj vodovodnej siete či budovanie kanalizácie, keďže povinné spolufinancovanie si po krátení podielových daní nebudú môcť dovoliť.

Preto o finančnú výpomoc od štátu žiadajú okrem miest aj obce. Borová v okrese Trnava ju napríklad použije aj na udržanie obchodu, ktorý v obci rok nebol. Mnohé obce však výpomoc použijú na vlastný chod úradu. Na rozvoj peniaze nezostávajú. Nečudo, že veľa starostov nemá chuť ďalej pracovať. Len v októbri sa konali doplňovacie voľby v štyridsiatich ôsmich obciach, ďalšie budú v máji budúceho roka. Aký bude rok 2021 pre samosprávy, nevedno.

Ivan KRAJČOVIČ

R - 2020050

Vládna koalícia pridala opäť ďalší citlivý škrabanec na tvár ústavnosti

Slovensko s novým generálnym prokurátorom

Ivan BROŽÍK – Foto: teraz.sk; zdroj TASR

Poslanci Národnej rady SR na večernom zasadnutí zvolili za nového generálneho prokurátora Maroša Žilinku, ktorého chcel dať Marian Kočner v nedávnej minulosti údajne zavraždiť. Najbližších sedem rokov bude generálnym prokurátorom. Napriek jeho dvojročnému pôsobeniu v politike pri ministrovi vnútra D. Lipšicovi jeho profesijný život naznačuje, že by mohol na prokuratúre zabezpečiť nutnú očistu. Zvolený bol aj so silnou podporou opozičných strán a nezávislých poslancov.

Takmer nekonečná história výberu, vypočúvania, samotnej voľby – aj tej „nanečisto – indikatívnej“ voľby, ako aj prakticky každodenné koalíčné rokovania o budúcom generálnom prokurátorovi vyvolali nielen nevoľu občanov, ale aj možný vážny koalíčný spor do budúca.

■ SĽUB-NESĽUB

Generálny prokurátor bol pritom zvolený na prvýkrát a s relatívne širokou podporou sto tridsiatich šiestich poslancov. Slovensko ide ďalej. „Mimochodom, spomenie si ešte niekto na sľub premiéra, že ak budú koalíční partneri hlasovať s opozíciou, opustí vládu? Stalo sa, no Matovič ostal.“ Pripomína na sociálnej sieti bývalá politička Anna Belousovová. Koalícia sa vyhovára, že sľub znel „hlasovať po dohode s opozíciou“ a k samotnej dohode vradilo, hoci k spoločnému hlasovaniu áno.

Zásahy kukláčov, najmä ich intenzita a „terče“, v paralelnom diani k príprave na voľbu generálneho prokurátora naozaj prekvapili a je tu otázka, či mali len odpútať pozornosť od iných starostí vládnej koalície.

Samotné výsledky volieb generálneho prokurátora v tom istom čase ukázali niekoľko zaujímavých vecí. „V prvom rade úplne prepadol pôvodný kandidát premiéra Kliment. Ziskal nula (0)! hlasov. Teda nepodporil ho nikto ani z klubu OĽaNO. To znamená, že premiér nedokázal presadiť svojho favorita. Podľa Belousovej dostal voľbu

Novozvolený generálny prokurátor má morálny predpoklad vyčistiť bezpečnostné zložky štátu od pokrivených charakterov. Azda bude nezávislý od politikov. Do funkcie ho presadila vládna strana B. Kollára Sme rodina. Podporila ho však i značná časť opozície.

„preplesk“ od svojich koalíčných partnerov – SaS a Sme rodina a „investičného pozadia“ politiky. Tí dotlačili vládne hnutie hlasovať za kandidáta Žilinku, čo pôvodne nechceli. Podpredseda NR SR za OĽaNO G. Grendel vyhlásil, že OĽaNO postupovalo tak, aby sa koalícia zhodla na jednom kandidátovi. Teda vládne hnutie ustúpilo...

■ VRAJ NEÚSTAVNOSŤ

„Štátne orgány môžu iba to, čo im ústava, respektíve zákon výslovne dovoľuje. Generálneho prokurátora volili na dva pokusy. Najskôr indikatívne (cvične, skúšobne), potom znovu „naostro“. Indikatívnu voľbu ústava nepozná. Keď ju koalícia využila, tak zas, koľkokrát už, porušila Ústavu SR,“

povedal pre parlamentnelisty.sk bývalý sudca ústavného súdu Ján Drgonec. A dodal: „Nezáväzná, skúšobná voľba musela mať nejaký vážny dôvod. Testovanie miery „zlomenosti“ strán, ktoré sa vzdali vlastného kandidáta v prospech silnejšej strany, sa sotva dá rozumne vysvetliť inak ako vyústenie zákulisných rokovaní, aké obvykle nebývajú nezištné. Zaujímavé by bolo dozvedieť sa, čo sa menilo alebo koho vymieňali.“

„Silná dôvera prejavovaná poslancami národnej rady je nielen veľkou ctou, ale najmä nesmiernym záväzkom,“ povedal Maroš Žilinka v reakcii na svoje zvolenie za kandidáta na generálneho prokurátora. „Je to záväzok prinavrátiť občanom dôveru v spravodlivosť a presvedčenie, že všetci sme si pred

zákonom rovni. To je možné dosiahnuť, len ak prokuratúra bude budovaná ako otvorená a transparentná inštitúcia, ktorá slúži výlučne právu, spravodlivosti a verejnému záujmu,“ zdôraznil Žilinka.

„Silný mandát, ktorý dostal Maroš Žilinka, na ktorom sa úmyselne zúčastnili svojimi dvadsiatimi piatimi hlasmi aj poslanci Smeru, môže byť významnou prekážkou v snahe vládnej koalície totálne ovládnuť prokuratúru,“ myslí si predseda strany SMER-SD Robert Fico. A pripomína: „V tomto období zneužívania trestného práva zo strany vládnej koalície na kriminalizáciu opozície musí prokuratúra zostať nezávislým orgánom, a nie sa stať vládnym baranidlom na likvidáciu politickej opozície, ako si to otvorene želajú vládni poslanci.“

■ KOLLÁROVO UBEZPEČENIE

„Držím novému generálnemu prokurátorovi všetky palce, aby ustál akékoľvek tlaky z akejkoľvek strany. Odo mňa ich nikdy nezažije, presne tak, ako ich nezažije NAKA. A môže to tak čistiť pekne krásne od podlahy,“ napísal predseda NR SR Boris Kollár. Súčasne zagrataloval Marošovi Žilinkovi, že ho zvolili za generálneho prokurátora. „Poslanci veľkou väčšinou zvolili pána Žilinku. Chcel by som mu popriať veľa sil do práce a hlavne by som chcel vyjadriť celospoločenskú objednávku, aby očistil prokuratúru, aby konal vždy čestne a morálne.“ Predseda parlamentu dodal, že verí, že sa v novom generálnom prokurátorovi Slovensko nesklame.

3 OTÁZKY PRE:

Daniela MODROVSKÉHO, predsedu Slovenského syndikátu novinárov

Sú tlačené, printové médiá za zenitom?

• Ako hodnotíte postavenie novinárov v súvislosti s rozširovaním možností publikovania na blogoch a sociálnych sieťach?

Nevnímam túto skutočnosť ako ohrozujúcu základnú podstatu práce novinára, pretože táto možnosť je tu už pomerne dlhý čas a využívajú ju i etablované médiá. Je to najmä ďalší komunikačný kanál pre čitateľa, diváka či poslucháča a najmä jednoduchý nástroj pre začínajúceho novinára, ktorý sa potrebuje presadiť. Samozrejme, isté ohrozenie tu je, a to najmä od tzv. nezaryadených médií rozširujúcich nepravdivé informácie.

• Prežijú podľa vás v budúcnosti noviny aj v klasickej tlačenej podobe?

Verím že áno. Už od začiatku tisícročia sa stretávame s konštatovaním, že tlačené médiá sú na konci svojho životného cyklu a nahradia ich elektronické. To isté sa hovorilo i o knihách či rozhlase. A tieto médiá sú stále tu a vykonávajú svoju činnosť. Pre prijemcu je naďalej prijateľnejšia, no najmä dôveryhodnejšia informácia podávaná klasickými médiami ako niečím, čo nemožno uchopiť rukami.

• Treba, aby sa novinári združovali v profesijných organizáciách, ako je SSN?

Pomerne častá otázka, je však na novinároch, či túto potrebu pociťujú a najmä, či sa cítia byť novinármi. Každá organizácia je postavená na ľuďoch a títo musia sami povedať a presadiť, čo skutočne potrebujú. V posledných rokoch sa stretávam s viacerými protichodnými požiadav-

kami, narážajúcimi na slobodu na jednej či zodpovednosť na druhej strane. Často nie je možné tieto dva základné atribúty práce novinára spojiť v jednej osobe, čo považujem za najväčší problém súčasnej žurnalistiky. Určite by mali v našej krajine existovať presne špecifikované pravidlá platné pre všetkých novinárov a všetky médiá. Nehovorím tu určite o cenzúre, ale o potrebe zodpovedného a profesionálneho prístupu k výkonu tohto povolania. Na Slovensku už existuje niekoľko profesijných komôr, ktoré ohraničujú pôsobenie svojich členov, pri slobodnom povolaní, akým je novinár, si však takúto možnosť viem predstaviť len veľmi ťažko. Skôr to zostáva na vedomí a svedomí konkrétneho človeka prezentujúceho nielen svoje, ale aj spoločné myšlienky.

Zhovárať sa Ivan KRAJČOVIČ
Foto: SSN

V SSN 51 – 52/2020
SI PREČITATE

- Dvojvládne v stredovekom Uhorsku prinieslo umiernenosť panovníkov a svojvoľu šľachty
- Na chov slovenských rýb vplýva pokles ekonomiky, rast cien aj neistota z budúcnosti
- Umelci a manželia Žilíkovci nadväzujú na najstaršie prejavy kultúry na dolnej Nitre

Dlh Slovenska prekročil šesťdesiat percent hrubého domáceho produktu

Zadlženost' prekročila hranicu ústavnej brzdy

Štefan ZLATOŠ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Minister financií Eduard Heger (OLaNO) v rozprave k návrhu štátneho rozpočtu na rok 2021 len tak akoby náhodou (možno to bolo prerieknutie) povedal, že v dôsledku boja s koronakrizou dlh SR prekročil šesťdesiat percent hrubého domáceho produktu – akoby to boli lentilky, akoby sa „nechumelilo“. Je to však nielen vážny ekonomický, ale aj politický problém. Vláda by mala požiadať o vyslovenie dôvery parlamentom.

V úvode rokovania o rozpočte namietal predseda opozičného Smeru-SD Robert Fico, že o návrhu rozpočtu sa nemôže rokovať, keďže nebol prerokovaný na tripartite. Podpredseda NR SR Juraj Šeliga (Za ľudí) však po rokovaní poslaneckého grémia informoval, že nie je možné zvolat' tripartitu a na prerokovanie rozpočtu boli splnené všetky podmienky stanovené rokovacím poriadkom NR SR. To bol prvý sporný moment zákonného postupu rokovania o rozpočte v NR SR.

DLHOVÁ HORA

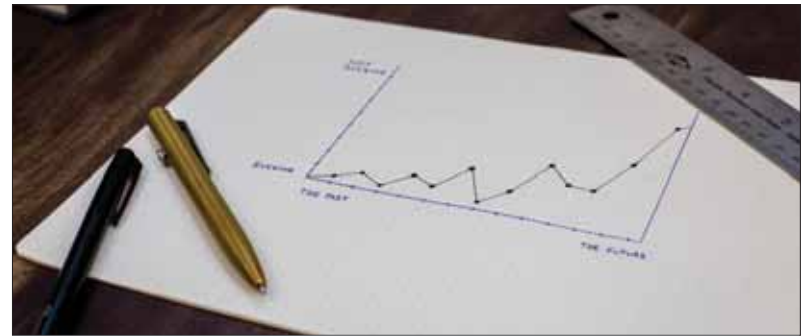
Minister financií Eduard Heger (OLaNO) počas diskusie k návrhu rozpočtu uviedol, že v dôsledku boja

s koronakrizou dlh SR prekročil šesťdesiat percent hrubého domáceho produktu (HDP). Slovensko podľa neho môže v tejto „dlhovej hore“ zotrvať len krátko, pretože pre malú ekonomiku, akou je slovenská, je takáto výška dlhu ústavným zákonom z roka 2012 stanovený limit, takpovediac horná hranica sankčného pásma. Podľa ústavného zákona o dlhovej brzde vláde začnú nabiehať sankcie, keď dlh prekročí päťdesiat percent HDP. Ak vláda hospodári tak, že dlh stúpne a nachádza sa medzi päťdesiatimi a päťdesiatimi tromi percentami HDP, ocitne sa v prvom sankčnom pásme. Ak sa dlh nachádza medzi päťdesiatimi siedmimi až šesťdesiatimi percentami HDP,

vláda musí predložiť vyrovnaný rozpočet. A napokon, pri dlhu vyššom ako šesťdesiat percent výkonu ekonomiky sa v parlamente hlasuje o vyslovení dôvery vláde.

SLEPÍ A HLUCHÍ

Je zjavné, že toto ustanovenie zákona si nikto nevšimol či nechcel všimnúť. Ale zákon je tu na to, aby sa dodržiaval. Ak teda nenastane hlasovanie o dôvere vláde, niekto ústavný zákon porušil a mala by si to všimnúť aj prokuratúra. Lebo tá je povinná všimnúť si porušenia zákona a zaoberať sa nimi aj bez podania podnetov od občanov, politikov či inštitúcií. To je tiež povinnosť zo zákona. Inak sú u nás zákony už iba trhacím kalendárom.

Slovensko je – aj vzhľadom na ochorenie COVID-19 – také zadlžené, že podľa ústavného zákona by malo nastať hlasovanie o dôvere vláde v parlamente.

Vláda sice navrhla aj prijala novelu zákona o dlhovej brzde, ale na Slovensku ani v Európskej únii retroaktivita neplatí, neplatila a nikdy nebude platiť. Táto novela však ešte parlamentom – do momentu, kým minister financií oznámil deficit v rozpočte vyšší ako šesťdesiat percent HDP, neprešla. A ak by aj ešte v decembri prešla, účinnosť nadobudne najskôr od 1. 1. 2021. V súčasnosti platí teda pôvodná právna úprava postupov, ako uplatňovať dlhovú brzdu, a teda aj povinnosť hlasovať o dôvere vláde. Napokon, aj keby od

januára platilo nové znenie právnej normy a očistilo by tak štátny dlh o vplyvy pandémie, pri vylúčení retroaktivity by aj tak orgány dohliadajúce dodržiavanie zákonosti mali brať do úvahy právny stav z decembra 2020. A ten má jednoznačný odkaz – hlasovanie o dôvere vláde, ktoré nemožno zablockovať napríklad neschválením programu schôdze NR SR.

Tesne pred uzávierkou tohto čísla SNN sa na rokovaní NR SR rozhodlo o mene nového šéfa Generálnej prokuratúry SR – parlament väčšinou hlasov zvolil do tejto dôležitej funkcie Maroša Žilinka.

Agrorezort uznáva dôležitosť a prínos práce pestovateľov hrozna

Vinohradníci a vinári si zaslúžia lepšie podmienky

Ivan BROŽÍK – Foto: Emil SEMANCO

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky vníma veľmi pozorne situáciu, v ktorej sa pre pandémiu ochorenia COVID-19 ocitli v roku 2020 aj slovenskí vinohradníci a vinári. Na jej zlepšenie do budúcnosti má pomôcť aj nová legislatíva, ktorá sa práve pripravuje.

Pandémia ochorenia COVID-19 zasiahla tento rok i slovenských vinohradníkov a vinárov. O riešení aktuálnych problémov, ako aj vývoja tohto významného odvetvia poľnohospodárskej výroby na Slovensku na tlačovej konferencii informoval minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky Ján Mičovský spolu so zástupcami Zväzu vinohradníkov a vinárov Slovenska.

NOVÁ LEGISLATÍVA

„Vinohradníctvo patrí medzi významné tradičné odvetvia na Slovensku. Cieľ, ktorý máme všetci, je jasný, a tým je zlepšenie podmienok v slo-

Vinná pivnica v tokajskej oblasti

venskom vinohradníctve a vinárstve. Veríme, že tento cieľ sa podarí naplniť aj novým zákonom, ktorý sa momen-

tálne pripravuje,“ uviedol minister Ján Mičovský. Zákon sa tvorí za aktívnej účasti odborníkov ministerstva vrátane

zástupcov profesijných organizácií, kontrolných orgánov, ale aj akademickej obce.

Generálny riaditeľ Sekcie poľnohospodárstva ministerstva Martin Nevolný na stretnutí informoval, že nová legislatíva bude reflektovať najnovšie trendy vinohradníctva a vinárstva, ako aj aktuálne zmeny v legislatíve EÚ. „Moderný zákon bude zohľadňovať všetky kategórie vinohradníkov a vinárov, od malých až po najväčších, tak, aby sa žiadny z nich necítil opomenutý,“ povedal Martin Nevolný.

FINANČNÁ PODPORA

V momentálnej situácii sa javí ako najväčší problém podpora vinárov a vinohradníkov v súvislosti s pandémiou ochorenia COVID-19, ktorá má dosah najmä na malých a stredných vinárov. Ministerstvo preto realizovalo viaceré výzvy na podporu tohto sektora. Vinohradníci a vinári mohli koncom leta v rámci výnimočnej dočasnej podpory požiadať o nenávrtný finančný príspevok v maximálnej výške až do päťdesiat tisíc eur. „Okrem toho sa musíme zamyslieť

nad štátnou pomocou tak, aby sme dosiahli úroveň výšky pomoci v okolitých štátoch,“ dodal Nevolný. Ďalšou formou pomoci pre vinohradníkov je výzva na podporu investície do poľnohospodárskych podnikov, ktorá je otvorená do marca 2021. Viac informácií nájdete na internetovej adrese: <https://www.apa.sk/podopatrenie-4-1-srv-a-zv>.

TERASY VINOHRADOV

Slovenskí vinohradníci upozornili na stretnutí aj na problém s terasami vo vinohradoch, ktoré majú mimoriadnu schopnosť zabrániť erózii pôdy a zároveň významnú vodozadržnú funkciu v súvislosti s klimatickými zmenami. Lenže dotácie na takéto vinohrady môžu žiadať iba vinohradníci a vinári, ktorí pestujú vinič na terase väčšej ako 0,3 hektára, čo podmieňuje legislatíva EÚ. Riešením by mali byť pozemkové úpravy, ako aj zahrnutie vinohradníckych terás do Strategického plánu Spoločnej poľnohospodárskej politiky na najbližšie obdobie a úprava metodiky pri výpočte nárokov priamych platieb.

VŠIMLI SME SI

Nechce sa veriť, ale už je to osemnásť rokov, čo sa v poloninských Bukovských vrchoch pod Rjabou skalou na lúke so zrubovým včelínom, pripomínajúcim legendárnu včelárku Žofiu Maťašovskú, odohrala nezabudnuteľná udalosť. Akademický sochár Tibor Bartfay a francúzsky kultúrológ Jean Amiot tu v kruhu nadšencov a milovníkov umenia spoločne s galeristami a výtvarníkmi bratmi Miro a Andrejom Smolákovými

Dubová baba z Bukovských vrchov

Hlboko v Bukovských vrchoch, sedem kilometrov od najvyššej obce Nová Sedlica, už takmer dve desaťročia stojí majestátna socha Medovej baby.

z chýrnej Galérie MIRO strhli zahľadájúce plátno na vyše sedem metrov vysokej soche Medovej baby, ktorú ako prvú z projektu monumentálnych plastik v tomto regióne vytvoril akademický sochár Marek Žitňan z Bratislavy, vtedajší starosta Umeleckej besedy slovenskej. Uličskí lesníci mu na majestátno dielo vybrali nádherný dub. Jeho kmeň sochár opracovával celý rok a vytvoril pôsobivé dielo na oslavu skromnej ženičky, ktorá sa v hlbokých lesoch, vari aj sedem kilometrov od poslednej dedinky Novej Sedlice, so svojimi dvoma dcérami starala o osemdesiat úlov a dokázala v rokoch prvej republiky aj v nepokojných vojnových časoch vyrábať horský med takej kvality, že si ho vyslovene žiadali pardubickí perníkari aj cukrári v nemeckom Kolíne. Príbeh tejto ženy, ale aj príbeh dubovej sochy opísal Dušan Mikolaj v novele Medová baba, a keďže obaja umelci boli počas jej vzniku takmer celý čas pospolu, treba – napriek spisovateľskej licencií – veriť tomu, čo je čierne na bielom, aj keď sochárova manželka má pri istých pasážach nárok trochu žiarliť. Keďže som bol ako novinár pri Medovej babe neraz s nimi – so sochárom, s maliarkou aj so spisovateľom – viem, o čom hovorím. Nič vám nebráni presvedčiť sa!

Text a foto: Emil SEMANCO

Bodka za tradičnou celoslovenskou autorskou literárnou súťažou

Literárna Senica Ladislava Novomeského

Neuveriteľný počet sto osemnásť autorov, ktorí zaslali dvestosedemdesiat tri prác. Nižší záujem sa však týkal 1. a 2. kategórie, čiže žiakov základných škôl a študentov stredných škôl. Naopak, v kategórii dospelých počet autorov i zaslaných prác vzrástol.

Ako tieto čísla interpretujú organizátori? „Za nižším záujmom zo strany detí a mladých ľudí vidíme najmä zatvorené školy v súvislosti s epidémiou. S vyučujúcimi máme výbornú spoluprácu, ale v aktuálnej situácii nemali taký dosah na deti, ich možnosti podnecovať k literárnej tvorbe boli obmedzené,“ objasnila Silvia Sameková, riaditeľka Záhorskej knižnice.

V stredu 25. novembra sa uzatvoril XXXIV. ročník literárnej Senice Laca Novomeského (LSLN) 2020. Kým slávnostné vyhodnotenia uplynulých ročníkov predstavovali príležitosť na osobné stretnutia nadšencov literatúry, poroty, hostí a organizátorov, aktuálna situácia priala iba virtuálnym stretnutiam. Organizátori preto po prvý raz na ukončenie ročníka využili online priestor – všetky virtuálne aktivity boli verejné. Nielen súťažiaci, ale i verejnosť sa mohli pripojiť a diskutovať s porotou – poetkami Danou Podrackou a Evou Tomkuliakovou. Potom prišlo na rad „stretnutie“ so Soňou Urikovou a Marekom Vadasom, porotcami prózy.

Organizátori už od vyhlásenia vnímali XXXIV. ročník ako roč-

ník zmien. Tie zakomponovali aj do štatútu súťaže. Silvia Sameková vysvetľuje jednoduchý dôvod: „Chceli sme, aby súťaž v roku 2020 spájala dlhoročnú tradíciu a zostala

ČO INÍ NEPÍŠU

príťažlivá i pre nastupujúce generácie mladých literátov.“ Zmeny sa týkali prihlasovania elektronickej prihlášky a anonymizácie posudzovania súťažných prác. Najväčšiu zmenu však pripravil sám

život a prinútil organizátorov hľadať iné cesty a cestičky, než na aké boli zvyknutí. Konkrétne to znamenalo využiť najmä virtuálny svet. Celý ročník sa uskutočnil bez toho, aby sa organizátori a porota stretli osobne. Virtuálne bolo aj vyhodnotenie XXXIV. ročníka Literárnej Senice.

„Menia sa podmienky, v ktorých žijeme, mení sa súťaž. Meníme sa my všetci. Jedno však zostáva – potreba tvoriť, potreba vyjadriť sa umeleckým slovom, potreba vyrovnať sa prostredníctvom umenia s dňami vo svete i v našich životoch,“ vyjadrila sa k súčasnej situácii Silvia Sameková a dodala: „Svet sa vyvíja, zmeny môžu ochromiť. Alebo byť aj výzvou, ktorá posúva vpred.“

Na XXXIV. ročníku LSLN 2020 Cenu Predsedu Trnavského samosprávneho kraja získal Peter Šipoš z Topoľčian, Cenu Literárneho informačného centra Ľudmila Magdolenová z Prievidze.

Vyhlasovateľmi súťaže sú Trnavský samosprávny kraj, Záhorska knižnica, Mesto Senica, Literárne informačné centrum v Bratislave a Spoločnosť Ladislava Novomeského v Bratislave.

Text a foto: Ivan BROŽÍK

Mafia v slovenskej polícii?

Maroš SMOLEČ

Kriminálny film Americký gangster z produkcie Hollywoodu stvárňuje skutočnú udalosť z obdobia konca vojny vo Vietname, týkajúcu sa drogovej kriminality. Krvavý ozbrojený konflikt zneužíval jeden nenápadný podnikavý černocho ako mafiu, ktorá predávala drogy na uliciach už niekoľko rokov. Čoskoro začal budovať pozornosť špeciálneho policajného tímu, ktorý bojoval s rozmáhajúcou sa drogovou kriminalitou. Netrvalo dlho a podarilo sa ho chytiť. Za podmienky, že mu znížia trest zo sedemdesiatich na pätnásť rokov začal spolupracovať

s políciou. Tím nepodplatiteľných policajtov na základe jeho informácií odhalil neuveriteľnú sieť skorumpovaných kolegov z protidrogových oddelení. Namiesto toho, aby drogových dílerov zatvárali, vydierali ich. Na kľúčové svedectvo doplatilo takmer tri štvrtiny policajtov vtedajšieho protidrogového oddelenia. Čestní policajti ich mohli zatýkať, lebo policajné špičky skorumpované neboli. Príbeh sa skutočne stal na prelome šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov dvadsiateho storočia.

Súčasnou. Nachádzame sa na Slovensku začiatkom dvadsiatych rokov 21. storočia. Sme svedkami drámy korupcie v slovenských bezpečnostných zložkách. Avšak s jedným zásadným rozdielom, že pokrivené bolo vedenie slovenského policajného zboru – nie radoví príslušníci. Podľa záverov vyšetrovateľov Národnej kriminálnej agen-

túry (NAKA) táto kríza charakterov prekonalu dramaturgiu scenáristov amerického príbehu prvého černošského narkobaróna. Policajné akcie ako Očistec či Judáš odhalili podozrenie, že kompletne celé najvyššie vedenie polície a jej špe-

KOMENTÁR

ciálnych odborov bolo súčasťou nepredstaviteľného sprisahania vo vedení polície. Zo zvlášť závažných trestných činov – zosnovania zločineckej organizovanej skupiny, brania úplatkov či prania špinavých peňazí nevynímajúc – boli obvinení poslední dvaja policajní prezidenti, ktorí riadili políciu posledné roky. Nielen oni, ale aj ďalší vysokí policajní dôstojníci pôsobiaci vo vplyvných riadiacich pozíciách ostávajú dokonca po obvineniach vo vyšetrovacej väzbe – väčšinou z dôvodu,

aby nemohli ovplyvňovať prípadných svedkov v celej korupčnej afére. V pavučine zatknutých a obvinených skončil dokonca bývalý špeciálny prokurátor – osoba, ktorá má dohliadať nielen nad zákonnosťou pri obžalobách prokurátorov, ale i pri postupe policajných zložiek vo vyšetrovaní pri závažných trestných činoch. Údajným krstným otcom zločineckej skupiny mal byť nitriansky podnikateľ Norbert B. Ten mal aktívne vybavovať za finančnú úplatu podnikateľom beztrestnosť. Na poradách s predstaviteľmi polície mal jednotlivé kauzy osobne preberať. Policajti ho informovali, ako prebieha vybavovanie „jeho vecí“. V podstate mal „na povel“ celé vedenie polície. Je to nepredstaviteľný scenár. Hodný hollywoodskeho filmového trháka. To už ani nie je o tom, že mafia sa infiltrovala do vedenia polície a korumpovala. Aj policajti je len človek. Pri relatívne nízkych príjmoch môže podlahnúť mamonu rýchleho zbohatnutia a zbehnúť na sčestie. Je to tom, že v podstate vedenie polície bolo mafiou. Smutné na tom je, že to nie je dramatická fikcia autora kriminálnych románov, ale – zatiaľ, žiaľ – odraz reality, ktorú odhalili vyšetrovacie tímy.

Nielen kauzy skorumpovaných policajtov, ale aj predajných sudcov zo zásahov Búrka a Víchrica vykresľujú smutné prostredie medzi policajtmi, prokurátormi a sudcami. Samozrejme, týka sa to len niekoľkých osôb – nie celého policajného zboru či sudcovského stavu. Avšak na tieto zložky to vrhá veľmi zlé svetlo. A nielen do vnútra krajiny, ale aj navonok. A to si Slovensko ako mladá, ale správna demokracia nezaslúži. Asi si dokážeme predstaviť, čo si o nás môžu pomyslieť čitatelia The New York Times, keď tento náš príbeh ich noviny zverejnia. Asi to, že u nich sa to dialo pred päťdesiatimi rokmi. Obraz o krajine, žiaľ, modelujú najmä negatívne správy. Tie zarezonujú.

Slovensko už hanbu teda zažíva. Môžeme len veriť a dúfať, že obvinenia sa napokon pred súdom aj potvrdia. A akcie polície s emotívnymi názvami, zatýkanie policajtov, sudcov, prokurátorov, podnikateľov nebudú len marketingovým ťahom na plnenie predvolebných sľubov protikorupčného hnutia OLaNO. Lebo zatiaľ to vyzerá, že práve táto oblasť predvolebných sľubov je jediná, kde vláda vie trafiť do čierneho.

Manévry s plošným testovaním

Ivan BROŽÍK

Dal som si tú prácu a naozaj som virtuálne prebrázdil všetky krajiny Európy a mnohé krajiny na iných kontinentoch, no nikde som nenašiel nijakú mediálnu zmienku o tom, že by minister obrany toho-ktorého štátu riadil, nariadil a kontroloval pandemické opatrenia.

Skončí sa rokovanie krízového štábu, ktorému, mimochodom, zo zákona „veľí“ minister vnútra, pred novinarov sa postaví s premiérom minister obrany a na ich otázky dve tretiny času odpovedá minister obrany. Len pre úplnosť – najnovšie ministra zdravotníctva často nevidno, nijakého odborníka zo štábu nikde, nijaký epidemiológ, nijaký virológ.

Takže vlastne možno klásť iba také otázky, na ktoré existuje politická odpoveď. V zastupiteľskej demokracii sa očakáva, že politické rozhodnutia verejnosť prijíma ako pre ňu relevantné,

ak prejdú parlamentom, poslancami, ktorých doň zvolili. Na druhej strane – v žiadnej logike nemajú oporu jednotlivé vyjadrenia jednotlivých politikov, najmä ak sa dotýkajú tých oblastí, ktorých riešenie naše zákony striktnie upravujú. Najmä, ak ich politici formulujú ako

POZNÁMKA

nariadenia. Neexistuje žiadna zákonná norma, ktorá by politikov oprávňovala prijímať rozhodnutia týkajúce sa chodu celej spoločnosti. Na to máme skutočne iba a výlučne parlament. Možno by sa to ešte dalo akceptovať, ak by otázky zdravia u nás na verejnosti prezentoval minister zdravotníctva. Bolo by totiž prinajmenšaj smiešne, ak by prezbrojovanie zo samopalu vzor 57 na modernejšiu verziu neriešil napríklad minister obrany, ale trebárs ministerka kultúry. Nič proti pani ministerke, je jednou

z tých predstaviteľov rezortov, ktorí sa venujú tomu, čo majú v názve, ona konkrétne kultúre.

Možno budeme preháňať. Ale dnes testovacie jednotky ani armádneho pôvodu nemôžu navštevovať ľudí od dverí k dverám. Takýto prístup by musel schváliť parlament. A politici môžu konať len to, čo im umožňujú zákony. A myslieť na také riešenia, ktoré v intenciách existujúcich zákonov sú. Vojsť napríklad do činziaku, ktorý vlastní spoločenstvo vlastníkov vrátane spoločných priestorov bez ich súhlasu, je porušením domovej slobody. Vynucovať si dokonca vstup do bytu v tom činziaku môže zákonom poverená osoba, spravidla príslušník policajného zboru, iba vtedy, ak má v ruke príkaz od sudcu. Je oprávnené veľmi silne pochybovať o tom, že sa na Slovensku nájde sudca, ktorý podpíše takých približne tri a pol milióna súdnych príkazov.

Ozaj, nie je tak trochu čudné za tri týždne po celoplošnom testovaní – dobrovoľne povinnom – tvrdiť, že „čísla rastú“, keď pred ním ten istý človek rozprával, ako budú o dva-tri týždne po ňom klesať? Vláda sa síce snaží koronakrízu zvládnuť, ale nedarí sa jej to. Isto nie je jednoduché nájsť ten správny recept v boji, čo nepoznáme. Aj keď urobíme nesprávny krok, ľudia sú ochotní to pochopiť. Veď nikto na svete ešte nevymyslel ako na Covid-19. Komunikácia by mala byť v tomto smere jasná. Nemala by byť politickým marketingom. A nemala by byť chaotická. Napríklad na začiatku minulého týždňa musel minister školstva ustúpiť vo svojej požiadavke poslať deti do škôl čo najskôr. Deti do škôl v tomto roku nepôjdu. O pár dní na to už predseda vlády na tlačovke hrdno novinárom oznamuje, ako on zabezpečil, že deti sa budú môcť čo najskôr vrátiť do škôl už možno v decembri.

V celej tejto situácii je už takmer naozaj druhoradé, že vládna koalícia s ústavnou väčšinou v parlamente sa nevedela dohodnúť na „našom človeku“ na čele generálnej prokuratúry. Jej poslanci riešia v parlamente okrem tejto témy už len to, čo sa zvykne v médiách nazývať témami uhorkovej sezóny. Ozaj, pokojný advent, mili čitatelia!

AKO BOLO, ČO BOLO

Na internete sa objavilo video, ako počas demonstrácií 17. novembra pred bratislavským úradom vlády jeden z policajných ťažkoodencov hodil na zem petardu, ktorá vzápätí vybuchla. Zo záznamu počuť výkriky demonštrantov, stojacich za policajnou zábranou, ktoré túto skutočnosť potvrdzujú. Vyzerá to tak, ako keby policajti pohybujúci sa mimo kordónu, chceli vyvolať zámienku na zákrok...

Krajské riaditeľstvo policajného zboru vydalo vyhlásenie: „Príslušníci poriadkových jednotiek počas zhromaždenia odvracali rukami a obrannými štítmí pyrotechnické predmety, ktoré boli zo strany zúčastnených osôb hodene proti nim. Zásahové výbušky zo strany policajtov poriadkových jednotiek neboli použité.“ V tomto prípade ostane na divákovi, aby si vybral. Na ďalšom videu nás zarazil záber na ťažkoodencov vlečúcich skraveného človeka, ktorý kričí, že je poslanec národnej rady. A do tretice: Podľa medializovaných informácií došlo ku konfliktu koalícieho poslanca Patrika Lin-

harta s dôstojníkom polície. Toho vraj rozčúlilo, keď mu poslanec vytkol, že nemá na tvári rúško. Výsledkom mala byť zlomená ruka poslanca. Tieto prípady iste rieši inšpekcia MV SR. Nech už bude výsledok akýkoľvek, roz-

Policajti, o ktorých sa nehovorí

Peter VALO

ruch okolo nich nezlepší renomé polície.

Potom kukláči zbalili šéfa Penty. Žeby sa konečne začala riešiť kauza Gorila? Uvidíme.

Žiaľ, mediálne bomby zatienia každodennú prácu radových policajtov. Spomeniem len dva prípady, o ktorých sa celkom určite nedostane ani zmienka do novin či na televízne obrazovky. Bývalý poslanec NR SR Ján Cuper bol pred rokom v plnej kondícii. Hodinu krútil pedálmi na rotopede v posilňovni. Potom

si spolu s kamarátom zašiel na neskorší obed. Objednali si jedlo. Len čo Cuper vypil studenú kofolu, povedal: „Je mi nejako zle.“ Odišiel na toaletu. Keď sa vrátil, bolo jedlo na stole. Spolustolovník si všimol neistý

krok, roztrásené ruky a zošednutú tvár kamaráta, ktorý dostal zo seba len: „Túpe mi pravá ruka a ústa. Asi by som mal ísť do nemocnice.“ Bolo jasné, že by to mohla byť mozgová príhoda. Priateľ mu nahmatal pulz, bol veľmi nepravidelný. Jedlo ostalo na stole. Po schodoch išiel veľmi ťažko. Kamarát volal sanitku. Nikto nedvihol. Neďaleko stálo policajné auto. „Poznáte pána Cupera,“ oslovil jedného z policajtov. „Poznáme,“ odvetili. „Treba ho odviezť do nemocnice.“

Túpe mu ruka a nemôžem sa dovoliť sanitky.“ Bez veľkých rečí ho naložili do auta, spustili húkačku a hnali sa do nemocnice na Antolskej. Počas jazdy sa ho opýtali, či nechce minerálku a stihli do nemocnice zatelefono-

zastavili, vodič z vozidla vystupoval veľmi nekoordinovane a hovoril od vecí. Chlap v najlepších rokoch vyzeral ako totálne ožratý. Dali mu trikrát fúkať. Nenaľúka. Do úvahy prichádzali drogy. Policajti mohli privolať hliadku s drogovým testerom, ale niečo sa im nezdalo. Namiesto toho, aby sa začali pypytovať, aké brať drogy, naložili ho do auta a odviezli do nemocnice. Chlapík aj na pohotovosti pôsobil ako opitý alebo nadrogovaný. Keď slúžiaci lekár videl jeho správanie, povedal mu: „Chodte na záchod, potrebujem vzorku na drogy!“ Len čo muž urobil pár krokov, pri dverách sa zrútil. V priebehu krátko času nastala paréza a ochrnula mu ľavá strana tela. Vyvrátené oči signalizovali ťažké krvácanie do mozgu. S pomocou policajtov ho naložili na vozík a previezli na neurologickú intenzívku, kde ho začali liečiť. Ak by policajti čakali na hliadku s testerom na drogy alebo kým príde sanitka, tak by im postihnutý umrel pred očami a nemal by ani najmenšiu šancu na prežitie. Viacerí lekári mi potvrdili, že takýto prístup policajtov nebol ojedinelý.

Policajná hliadka medzi Račou a Vajnoramí uvidela auto, ktoré na ceste balansovalo z jednej strany na druhú. Keď ho

SEBAOBRAHA

Čo sme si počas roka dokázali usporiť, to je v tomto období v peňaženkách. Najmä u tých skôr narodených. A čo je v dámskych peňaženkách, to je aj v kabelkách. Páni zas svoje peniaze nosia väčšinou vo vreckách nohavíc či kabátov. Kabelky sú pri nákupoch často rozopnuté, kabáty a vrecká na vetrovkách tiež. Ak používame na pomoc pri chôdzi paličku, kabelky aj s peňaženkami trónia väčšinou v nákupnom košíku. Alebo zavesené na ňom...

Nebezpečné nákupy

Nezriedka sa pri nákupnom stisku stáva, že sa nákupné vozíky vymenia. Poznate to, tlačíte vozík s nákupom a zrazu vidíte, že to nie je ten váš. Pochitív nálezcza zájde na informácie, dá vyhlásiť zámenu alebo nález a všetko sa to skončí ospravedlňujúcimi úsmevmi a poďakovaniami...

Veľké riziko pre vás a „Vianoce“ pre zlodějov sú pri pokladniach. Vyožíte si peňaženku, ste pripravení platiť a ešte vykladáte tovar na bežiaci pás. Nečudujte sa, ak nebudete mať čím zaplatiť. Nebojte sa, že niekoho oberie o dve tri minúty, vždy lepšie, ak by niekto obral vás o dve tri stovky plus všetky doklady. Inak, keď už sme pri nich, nie je celkom rozumné nosiť ich v peňaženkách, nosťe ich radšej v osobitných puzdrách. Po krádeži nebýva najneprijemnejšie zistenie, že ste prišli o peniaze, ale predstava vybavovania nových dokladov, nehladiaci na to, že tie vaše staré ukradnuté môže niekto zneužiť a opäť vo vás neprospech.

Rozhodne nikdy, najmä skôr narodení s pomalšími reflexmi a so zhoršenou pamäťou, nenoste v jednej peňaženke platobné karty a lístok s PIN kódom. A mladší zas – ukladať si PIN do pamäte mobilu, ktorý používate na platenie, je tiež veľká nerozumnosť. Stále platí zásada, že ak už nám vreckári majú niečo ukradnúť, tak nech z toho majú čo najmenší zisk a my čo najmenšiu stratu.

Pre zaparkované autá pri nákupných centrách platia tiež osvedčené recepty. Nákup, ak „skočíte“ do iného obchodu, nenechávajte vnútri vozidla ako vo vreckovej skrini. Radšej ho zavrite do kufra. Nemusi každý vidieť, čo máte v aute. A už vôbec nechávajte v kabíne auta počítače, mobilné telefóny, kabelky, pracovné tašky. To je priam pozvánka – „aha, vážený pán zloděj, toto som ti pripravil“.

Tento rok, ak vôbec, budeme na sviatky cestovať oveľa menej, takže, našťastie, je predpoklad zníženej aktivity bytových zlodějov. Naopak, v chatárskych oblastiach budú mať doslova raj. Aj preto nezaškodí spraviť si malý jednodňový výlet „na otočku“ a skontrolovať chatu, chalupu, či je všetko pozatvárané tak, ako má byť. Ak máte tú možnosť, nechajte niekomu v susedstve kľúče spolu s dobrým slovom a fľaškou svia-točnej pozornosti, aby vám občas na vašu chatu či chalupu dozrel. A ešte taká „drobnosť“. Existuje aj čosi ako poistenie majetku. Preto je dobré nájsť si v ponuke poisťovní poisťovacie inštitúcie produkt šitý vám priam na mieru a na vaše finančné možnosti. Inak, málokto to vie, ale jeden záмок na dverách, ako účinná zábrana, poisťovníam spravidla na vyplatenie prípadnej škody nestačí.

Ján ČERNÝ

Martina LUBYOVÁ: Národné povedomie dáva človeku svojbytnú identitu

Úcta k tradíciám nie je odmietanie modernosti

Zhovorál sa Lukáš PERNÝ – Foto: archív M. L.

Bývalá ministerka školstva a akademička JUDr. Mgr. Martina LUBYOVÁ, PhD., poskytla nášmu týždenníku exkluzívne interview o niektorých dôležitých otázkach spoločenského života, vzdelávania a kultúry. Okrem funkcie ministerky školstva pôsobila desať rokov v OSN, v Medzinárodnej organizácii práce, bola riaditeľkou Prognostického ústavu SAV, riaditeľkou Centra spoločenských a psychologických vied SAV a členkou predsedníctva SAV. Pôsobila vo výskume v Českej akadémii vied, v OECD v Paríži, v Tinbergenovom inštitúte v Amsterdame, ako pedagogička pracovala na Fakulte sociálnych vied Karlovej univerzity v Prahe a na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Odborne sa zaoberá trhom práce, sociálnymi analýzami megatrendov, migráciou či celoživotným vzdelávaním.

• Všeobecne vás považovali za jednu z výrazných žien slovenskej politiky. Vo vláde ste ako ministerka školstva obhajovali národné záujmy. Čo pre vás znamená národ, národná kultúra, ktoré prvky našej národnej kultúry vás najviac fascinujú?

Je mi ctou absolvovať tento rozhovor pre matičný týždenník. V súčasnosti prebieha na celom svete čoraz intenzívnejší konflikt medzi národnými štátmi alebo teritoriálne vymedzenými štátnymi celkami na jednej strane a rôznymi globálnymi nadnárodnými zoskupeniami na druhej strane. V tejto situácii je dôležité udržiavať národné povedomie, ktoré dáva každému človeku istú svojbytnú identitu. Toto však neznamená, že sa majú negovať či ignorovať všetky globalizačné procesy, ktoré tu objektivne existujú. Napríklad v oblasti klímy vidíme, že problémy sa dajú riešiť len globálnou koordináciou. Tiež to neznamená odmietanie modernosti a inovácií v národnom kontexte. Aj Martin Rázus už vo svojom diele vyslovil tézu, že úcta k tradíciám neznamená odmietanie modernosti. V tejto súvislosti ma v ostatnom čase zaujalo isté obrodenie v oblasti národnej kultúry – veľa ľudí, aj umelcov, sa venuje folklóru a ľudovým tradíciám, čerpajú inšpiráciu z etnických zdrojov a vnášajú do nich svoje vlastné inovácie. Prispieva to k obľúbenosti národnej kultúry a je to dôkazom toho, že aj v modernej dobe nám má národná kultúra čo povedať.

• Ako s odstupom času hodnotíte svoje pôsobenie na ministerstve školstva, na čo ste najviac hrdá z toho, čo sa vám podarilo presadiť?

Odvedenej práce bolo veľa. Žiaľ, spoločenská a mediálna atmosféra bola veľmi nepriateľ-

Bývalaj ministerka školstva Martine LUBYOVEJ (na obr. vpravo) nebolo proti vôli stretávať sa, rokovat' aj radíť so školskými odborármi a všetkými, čo to s našim školstvom myslia vážne a majú akceptovateľné podnety.

sky nastavená. O mnohých pozitívnych zmenách sa často ľudia ani nedozvedeli. Usilovala som sa zverejniť odpočet môjho pôsobenia aspoň na fb stránke Martina Lubyova official. Tu možno azda spomenúť aspoň výrazné celoplošné zvýšenie plátov učiteľov o tridsaťšesť percent počas štyroch rokov a súčasné zachovanie kreditových príplatkov, prijatie nového zákona o pedagogických a odborných zamestnancoch, spriechodnenie duálneho systému vzdelávania, vytvorenie Akreditačnej agentúry pre kvalitu vzdelávania na VŠ a nových štandardov, zavedenie rozdeľovania stimulov na vedu na báze odborného hodnotenia, umožnenie vyučovania rôznych cudzích jazykov už na prvom stupni ZŠ, uhradenie všetkých poplatkov a nedoplatkov SR v medzinárodných výskumoch a organizáciách vrátane CERN-u či Európskej vesmírnej agentúry, spustenie najväčšieho európskeho projektu výskumnej infraštruktúry na Slovensku Accord pre naše dve špičkové univerzity STU a UK či naozaj výrazné investície do športovej

infraštruktúry. Musím však povedať, že do politiky ma to už neláka, najmä pre tú neuveriteľne zlú atmosféru, ktorá sťažovala odbornú prácu.

• Ako hodnotíte súčasné tendencie cenzurovať a vyčleňovať z verejného diskurzu ľudí, ktorí nezdieľajú určité „vyvolené“ politické postoje? Mali ste s týmto spoločenským neduhom skúsenosť a v konfrontácii s novinármi nepriamo sponzorovanými istou nemenovanou antivirovou spoločnosťou. Vtedy ste zaujali mimoriadne odborný a trpezlivý postoj, čo zrejme provokujúca redaktorka nečakala. Ako vnímate stále sa zvyšujúce spoločenské problémy (a ich neriešenie) a tendencie umlčať tých, ktorí na tieto problémy upozorňujú, zaraďovaním do rôznych inkvizíčných zoznamov?

Je to veľmi škodlivá tendencia, ktorá prispieva k polarizácii spoločnosti a môže sa vypomstiť okrem iného aj rastom násilia. Strata vyváženosti a kultúry v médiách berie ľuďom dôveru v tradičné mechanizmy a mnohým

Martina LUBYOVÁ v čase pôsobenia v slovenskej politike vo všeobecnosti považovali za mimoriadne disponovanú odborníčku v rezorte, ktorý riadila.

dáva pocit, že jediná platforma, kde môžu prejavíť svoj názor, je ulica. Je to veľká škoda. A k tej koncentrácii bohatstva vo svete – je to fakt, na ktorý poukazujú a reagujú mnohé svetové autority. Napríklad ciele tisícročia (Millennium Development Goals), ktoré viedla OSN, boli zamerané práve na prekonanie týchto nerovností do roka 2015. Len málo z týchto cieľov sa však podarilo splniť. Podobne je nimi inšpirovaná aj súčasná Agenda 2030 a systém udržateľných cieľov OSN (SDG). Je veľmi zaujímavé, že aj cirkev sa usilovala reagovať na tieto výzvy, keď v roku 2008 pápež Benedikt XVI. (predtým kardinál Ratzinger) navrhol sedem novodobých hriechov. Pôvodných „starých“ sedem smrteľných hriechov pochádza ešte zo 6. storočia od pápeža Gregora I. Naša doba je taká zvláštna, že si po vyše tisícročí rokov vyžiadala poukázanie na novodobé hriechy: bioetické, morálne dubiozne experimenty, zneužívanie drog, znečisťovanie životného prostredia, prispievanie k rozširovaniu priepasti medzi bohatými a chudobnými, nadmerné bohatstvo a vytváranie chudoby. Teda spomedzi siedmich novodobých hriechov až tri sa týkajú otázok bohatstva, chudoby a priepasti medzi nimi. Potvrďuje to, že ide o autentický a aktuálny problém súčasného sveta.

• Čo by ste na záver odkázali čitateľom Slovenských národných novín?

Chcela by som ich všetkých pozdraviť a zaželať im veľa tvorivej inšpirácie vo všetkých oblastiach, ktorým sa venujú, ale najmä pevné zdravie.

O ČOM JE REČ

Bolo to presne v tomto čase, okolo Lucie, v slávnostnom predvianočnom období pred dvadsiatimi deňmi, keď vznikla myšlienka, aby sme my Slováci vyslali do sveta Vianočné posolstvo pokoja a mieru ostatným národom. Ten nápad skrsol na stretnutí predsedu Klubu novinárov Za pravdivý obraz Slovenska Jána Smolca a Imricha Demoviča, šéfa prílohy týždenníka Slobodný piatok – Extra S vo vinárni U sedliaka na Obchodnej ulici v Bratislave. Výborné myšlienky sa mnohokrát zrodia práve pri pohári dobrého vína: In vino veritas – vo víne je pravda! V tých zvláštrených časoch, keď sme ešte nemali vlastný štát, hoci sme po ňom túžili, hľadali sme spôsob, ako na seba pozitívne upozorniť. Imro Demovič si objednal u mňa vianočnú reportáž do týždenníka Slobodný piatok, ktorá by sa mala dotýkať blízkeho okolia Kremnice, teda presnejšie najmä Kostola sv. Jána, ležiaceho medzi Kremnickými Baňami a obcou Krahule. „Tam je symbolický stred Európy,“ vysvetľoval Imro a vzápätí nám vyzbrojil projekt skupiny slovenských architektov a výtvarníkov založiť Nadáciu na výstavbu pamätníka Stred

Európy. Pri druhej debata a dobrom víne nám zrazu zišlo na um nielen napísať reportáž (čo bola moja úloha), ale urobiť z toho spoločenské stretnutie slovenskej inteligencie – novinárov, politikov, vedcov a spisovateľov práve v tom Strednej Európy... Tú udalosť sme si naplánovali na 11. decembra 1991. Naším cieľom bolo, aby sa na podujatí zúčastnili národné vlastenecké osobnosti,

Vianočné posolstvo

Peter ŠTRELINGER

postavili tu vianočný strom pokoja, začali na ňom svetlá mieru, porozumenia a slobody – a začali si šťastné a veselé Vianoce... Chceme vo svojom vianočnom posolstve osloviť všetkých ľudí dobrej vôle v Európe a vo svete a zároveň sa zamyslieť nad budúcnosťou demokratického Slovenska, hovorilo sa v pozvánke.

Ten deň visel nad Kremnickými vrchmi poriadny mrazivý opar, teplota klesla na takmer dvadsať stupňov pod nulou. Domáci obyvatelia z okolitých obcí – Kremnických

Baní, Krahúl, Turčeka, Viesky-Ladomera, ale aj miest Kremnice, Banskej Štiavnice, Zvolena očakávali príchod hostí z Bratislavy. Prišli v tom čase bývalý premiér vlády Vladimír Mečiar s manželkou, Jozef Markuš, predseda Matice slovenskej, viacerí poslanci národnej rady, mnohí spisovatelia a novinári, výtvarníci. Stretnutiu poslali telegram vtedy nitriansky sídelný biskup Ján Chryzostom kar-

Hovori Konštantín Filozof vo svojom diele Proglas k svätému evanjeliu.

My predstavitelia slovenskej politiky, vedy, literatúry a umenia, občania Slovenskej republiky obraciame sa v tomto sviatočnom predvianočnom čase pokoja a mieru od Kostola svätého Jána, kde je geografický stred Európy, na všetkých ľudí dobrej vôle.

Slovensko leží na križovatke starobylých obchodných ciest, tadiaľto viedla VIA MAGNA. Zo Slovenska plynulo do Európy bohatstvo zlata, striebra, medi a soli, ale aj bohatstvo ducha. Už v roku 863 prišli k nám sv. Cyril a sv. Metod, aby tu šíрили vieru, kultúru a poznanie. Staroslovenčina sa popri gréčtine, latinčine a hebrejčine stala štvrtým diplomatickým jazykom.

I teraz stojíme pred tvárou Európy a sveta ako sebedovomý, demokratický a pokojamilovný národ. Túžime žiť so všetkými národmi bez rozdielu v zhode, za to od nich očakávame úprimnosť, pochopenie a rešpekt. Želanie v tomto duchu vyslovil aj spisovateľ Martin Kukučín: „Nezanedbávajme mosty, ktoré sú medzi nami; stavajme ich nové, pevné a úhľadné. Myslime jedni na druhých stále, nielen v čase potreby... Zapálme slávnostne svetlá a rozložme veľké vatry lásky. Čas radosti, veselosti!“

Neoblomný zápas Varšavy a Budapešti o budúcnosť Európskej únie Ocitáme sa v skupine servilných pritakávačov

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet

Schválenie už dohodnutého rozpočtu Európskej únie na roky 2021 – 2027 sa nečakane skomplikovalo hrozbou veta Varšavy a Budapešti. Liberálne médiá kauzu prezentujú ako akýsi vrtoch dvoch nevypočítateľných vlád. Pravda je však taká, že tu nejde o akési neopodstatnené trucuovanie, ale o zásadný boj o peniaze, ideológiu a mechanizmus rozhodovania – možno najdôležitejší zápas o budúcnosť Európskej únie.

Aby sme sa vrátili ku koreňu problému a čitateľa uviedli do podstaty sporu, pripomeňme spolu s Witoldom Waszczykowskiým, niekdajším ministrom zahraničných vecí Poľskej republiky a terajším europoslancom za stranu Právo a spravodlivosť, jeho genézu. Ako pripomína Waszczykowski v rozhovore pre poľské médiá, súčasťou júlovej dohody o rozpočte EÚ bolo aj poverenie pre nemecké predsedníctvo, aby v súčinnosti s európskou komisiou vypracovalo definíciu zásad právneho štátu, ktorá sa mala týkať mechanizmu na zabezpečenie kontrolovateľnosti toku financií z rozpočtu. Malo sa ňou zamedziť, resp. predchádzať finančným defraudáciám a korupcii. S týmto poňatím vtedy aj Poľsko súhlasilo (či sa nechalo nachytať do nastavenej pasce?).

■ DONUCOVACÍ MODEL

Namiesto toho však nemecká diplomacia pripravila široký náčrt zásad právneho štátu, ďaleko prekračujúci dohodnutý rámec. Nemecké poňatie zásad právneho štátu sa dotýka celkovej podoby spoločenského života EÚ, silne zasahujúci do oblasti citlivých kultúrno-svetonázorových aspektov. Nemcami navrhovaný model by podľa Waszczykowského znamenal stratu suverenity občanmi zvolených vlád na prospech nevolených úradníkov európskej komisie. Bol by to koniec terajšieho mechanizmu rozhodovania postaveného na konsenze členských štátov. Komisia by viazaním rozpočtových financií na takto konštruovanú formulu získala mocný vymáhací mechanizmus,

Zatiaľ čo sa slovenská vláda tvári ako svätý za dedinou, prísloveční dvaja bratrance (z poľského okridleného výroku: Polak, Węger dwa bratanki i do szablki i do szklanki) tentoraz bojujú aj za naše záujmy.

umožňujúci zdisciplinovať vládu ktoréhokolvek európskeho štátu. Mala by právomoc odobrať peniaze, čím by mohla znefunkčnúť každú neposlušnú vládu. Dodajme, že komisia by tak mala silnú zbraň na presadenie svojej agendy prerozdelenia migrantov, práv sexuálnych menšín či v poľskom prípade tzv. reprodukčných práv žien. Waszczykowski citujúci nemecké médiá zdôrazňuje, že v pozadí návrhu je práve ideologická vojna proti suverénite štátov (na prospech budovania európskej federácie). Tvrdenia bývalého ministra môžeme doplniť výpoveďou šéfa Kancelárie predsedu rady ministrov Michala Dworczyka, podľa ktorého podstatou sporu nie je situácia v Poľsku a Maďarsku, ale rozprava o budúcnosti EÚ. Poliáci a Maďari v tomto zápase sledujú

zámer o návrat EÚ k svojim základným postulátom, spočívajúcim na partnerstve rovnocenných partnerov. Nanucovanie zásad právneho štátu v predkladanom poňatí podľa neho oslabuje Európsku úniu.

■ PROTI JEDNOTE V4

Suverénny postoj Varšavy, ku ktorej sa pripojila Budapešť, neskôr aj Lubľana a nepriamo Lisabon, zaskočil Brusel i Berlín. Počet krajín nesúhlasiacich s návrhom spojenia právneho štátu s nčerpaním financií z rozpočtu nemusí byť v konečnom dôsledku zďaleka najmenší. Ako sa dozvedáme z poľských médií, viaceré z nich môžu taktizovať a nevystúpiť otvorene s tým, že sa spoliehajú na Poľsko a Maďarsko, ktoré nastavili tvár aj za nich. Slovensko

sa v tejto súvislosti nespomína. Žiaľ, naša krajina sa zaradila do tábora submisívnych pritakávačov. Diletanti na čele nášho štátu tak podkopávajú nielen jednotu V4 ako dôležitého zoskupenia v rámci EÚ, ale aj pozície budúcej, dúfajme už kompetentnejšej vlády.

Berlín po prvých arogantných reakciách pod dojmom neústupnosti protivníkov, ale zrejme aj pod dojmom chýrov o pribúdajúcom počte zatiaľ len váhajúcej krajín (okrem Slovinska a Portugalska sa hovorí aj o Česku, Bulharsku, Chorvátsku a Lotyšsku) zmierňuje rétoriku. Začína ho tlačiť čas. Do konca predsedníctva mu ostáva už menej ako mesiac. Neschválenie rozpočtu a rozpočtové provizorium by preň znamenal minimálne takú ťažkú ranu na prestíži ako neschválenie návrhu o právnom štáte. Ako vypovedalo viacero poľských predstaviteľov, v tejto situácii je na ťahu Berlín, pričom čas hrá do karát Varšave, ktorá môže vyčkať na portugalské predsedníctvo.

■ IDEOLOGICKÁ VOJNA

Poliáci sú si však vedomí, že aj Nemci majú silné tromfy v rukách, najmä v bojovnej domácej opozičnej scéne bojujúcej za „európske“ Poľsko. Jej silnou oporou sú liberálne médiá v rukách nemeckého kapitálu, ktoré vedú sústredené kampaň proti poľskému vyjednávaciu postoj. Súčasťou ideologickej vojny proti Poľsku je aj podpora ľavicových pouličných nepokojov tzv. štrajku žien, ktorá má okrem mediálnej aj politickú podobu vo vyhlásení Európskeho parlamentu.

V Poľsku v tejto súvislosti opäť ožila diskusia o „repolonizácii“ médií. Ako uviedla Elżbieta Królikowska-Avisová, odvolávajúca sa na britské pomery, žiadna civilizovaná krajina totiž nemôže pripustiť, aby jej mediálny priestor ovládol cudzí kapitál, tak ako sa to stalo v Poľsku (aj celej východnej Európe) začiatkom deväťdesiatych rokov. Mediálna scéna je totiž odrazom politickej suverenity krajiny.

verejného dlhu, čím sa zároveň zhorší naše ratingové hodnotenie splať včas a za nízky úrok doterajšie dlhy. Ešteže sú na tom rovnako všetky členské štáty Únie, ktorá na konci roka bude vykazovať deficit verejného dlhu na úrovni deväťdesiatich percent k HDP, zatiaľ čo slovenská ekonomika by nemala prekročiť sedemdesiatpercentnú hranicu.

■ REGULOVANÝ HOME OFFICE

Trh práce je počas celého roka poznačený negatívnymi následkami korony. Za prvý polrok zamestnanosť klesla o takmer šesťdesiat tisíc ľudí, pričom najväčší pokles sa týkal pracovných agentúr a tiež služieb poskytujúcich ubytovanie a stravovanie. K nijakému poklesu nedošlo v energetike, zdravotníctve, ako aj vo finančnej sfére. Z hľadiska zárobku viac klesol počet zamestnancov s nižšími príjmami ako s vyššími, čo následne ovplyvnilo priemerné mzdy.

Z hľadiska počtu pracujúcich treba povedať, že u nás na sto obyvateľov pracuje len štyridsať tri pracujúcich, zatiaľ čo v Česku a Nemecku je to takmer päťdesiat štyri pracujúcich.

Na trhu práce sa s nástupom pandémie čoraz viac stretávame s pracou z domu, ktorá doteraz nebola regulovaná zákonným spôsobom. Nedávno vláda schválila novelu Zákonníka práce, ktorý spresňuje obsah home office za podmienky pravidelného výkonu práce z akéhokoľvek miesta, ktoré si určí zamestnanec v pracovnej zmluve. Pritom miesto výkonu práce z domu nemusí byť len domáce bývanie, ale aj knižnica či kaviareň za podmienky úhrady preukázateľne vzniknutých nákladov. Po schválení parlamentom by spomínaná novela mala vojsť do platnosti od marca budúceho roka.

NA MARGO

Keď sa vláda Igora Matoviča v programovom vyhlásení zaviazala zaviesť spravodlivosť, upraviť podmienky poskytovania minimálneho dôchodku a zväziť jeho spravodlivú valorizáciu, asi málokto tušil, že pod spomínanou spravodlivosťou sa nakoniec ukáže zmrazenie týchto pení na rok 2021. Minimálne penzie na budúci rok neporastú. Zmrazenia sa na súčasnej úrovni 334,30 eura. Prečo? Lebo poslanci zrušili všetky zmeny, ktoré pre rast minimálneho dôchodku spravila minulé koalícia, najmä na podnet SNS.

Penzie neporastú

Pre Andreja Danku boli minimálne dôchodky jedným zo základných pilierov predvolebnej komunikácie. SNS minulý rok prepajala minimálne dôchodky na priemernú mzdu (výška minimálnych dôchodkov sa stanovila ako tridsať tri percent priemernej mzdy na Slovensku pred dvoch rokov) a súčasne sa zachovala aj valorizácia penzie podľa násobku životného minima, keďže sa vypustila podmienka tzv. kvalifikovaného obdobia dôchodkového poistenia. Výsledkom toho bolo to, že minimálne penzie sa v tom roku zvýšili v priemere o vyše päťdesiatpäť eur. Kým vlni bola najnižšia penzia pri tridsiatich rokoch dôchodkového poistenia 278,90 eura, tento rok je to 334,30 eura. A rovnaká suma ostane aj na budúci rok, pretože podľa ministra Krajniaka tieto zmeny „spôsobili významné narušenie princípu zásluhovosti v dôchodkovom poistení, ako aj samotného účelu zavedenia minimálneho dôchodku“.

Ak by ste čakali po takomto kroku, že sa seniori vzopru, čakali by ste márne. Mlčí Jednota dôchodcov na Slovensku, mlčia aj seniori...

A či bude minimálny dôchodok rásť o rok? Rezort na tieto otázky odpovedá šalamúnsky, pretože podľa jeho predstaviteľov k tomu dôjde až vtedy, keď suma predstavujúca 136 percent sumy životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu prekročí sumu 334,3 eura.

Dnešné vedenie ministerstva práce teda predchádzajúcu úpravu minimálnych dôchodkov kritizuje. Kritika by však mala byť komplexná, netreba totiž zabúdať na dôležitú vec, ktorú svojou aktivitou, nech už bola motivovaná čimkoľvek, dosiahol Andrej Danko. Jeho úpravami, ktoré sme spomenuli, totiž počet poberateľov minimálneho dôchodku markantne vzrástol a oveľa viac ľudí sa dostalo aspoň k najnižším starobným dôchodkom. Kým v roku 2019 ho dostávalo približne päťdesiatjedem tisíc penzistov, v tomto roku sa ich počet zvýšil na stosedemdesiat tisíc.

Zohľadniac fakt znovunastartovaného rastu spotrebiteľských cien v októbri tohto roka (zdražela najmä zelenina, chlieb a nealkoholické nápoje) po štyroch mesiacoch stagnácie, tak je jasné, že budúci rok ostane dôchodcom menej peňazí ako v tomto roku. Nehovoriac o zmene, ktorú Krajniak dosiahol už dávnejšie – že namiesto vianočného príspevku dostanú okresaný trinásť dôchodok, na ktorý štát dá o desiatky miliónov eur menej.

Ludovít KUSAL

Viac klesol počet zamestnancov s nižšími príjmami ako s tými vyššími Pandemické stimuly podpory zamestnanosti

Róbert HÖLCZ – Kresba: Andrej MIŠANEK

Problémom slovenských domácností naďalej ostáva vysoká zadlženosť, ktorá na jednu osobu dosahuje úroveň osemtisíc eur. Na druhej strane, bohatstvo na jednu osobu predstavuje necelých 6,8 tisíc eur, čo je v rámci štátov V4 najmenej. Česi dosahujú na jednu osobu bohatstvo na úrovni takmer 17,5 tisíc eur. Z uvedeného záveru vyplýva, že občan má v bankách menej uložených peňazí ako požíčaných.

V tomto roku bude situácia podľa všetkého ešte horšia. Bude to následkom protipandemických opatrení, ako sú zatvorenie prevádzok, pokles tržieb, kurzarbeit a pod. S doterajším objemom fiškálnych protipandemických stimulov sa nemôžeme chváliť, keďže náš podiel predstavuje len 2,5 percenta z HDP, čo je zo štátov V4 opäť najmenej. Najviac stimulov na udržanie zamestnanosti poskytlo Poľsko (6,7 percenta), Česko a Maďarsko vyše štyri percenta z HDP.

■ UDRŽANIE ZAMESTNANOSTI

Najväčšie problémy s udržaním zamestnanosti môžeme očakávať v reštauračných a hotelových službách, umení, zábave a vo vzdelávaní. Navyše sa otvorene hovorí o znížení počtu zamestnancov v štátnom a vo verejnom sektore, čo všetko bude mať vplyv na už spomínané bohatstvo a schopnosť splácať doteraz poskytnuté hypotéky na bývanie, ktorých termíny boli bez platenia penále predĺžené na koniec tohto roka. Pandemické stimuly, prvá pomoc plus s účinnosťou od októbra do marca 2021 zvyšuje v jednotlivých opatreniach peňažné stimuly o niekoľko desiatok percent a ich číselné sumy dotknutí podnikateľa určite poznajú.

Doterajšia nízka nezamestnanosť nie je objektívnym odrazom poklesu pandémie postihnutej slovenskej ekonomiky, keďže na jej záchranu boli potrebné peniaze z rôznych zdrojov, akými sú klasické eurofondy, ďalej zo štátneho rozpočtu a napokon aj z projektu SURE, čo sú však úverové, a teda návratné peniaze. Objektívnejším kritériom terajšieho stavu na trhu práce je pokles ponúk od zamestnávateľov, ktorých prepád podľa personálnych agentúr predstavuje až takmer osemdesiat percent. Týka sa to predovšetkým už spomínaných sektorov a tiež v oblasti zákaznickej podpory, o ktorú bol v minulosti veľký záujem. Okrem poklesu ponúk od zamestnávateľov dochádza aj k zníženiu miezd a rôznych benefitov, ktoré už nepatria k dôležitým motivačným faktorom, tak ako to bolo pred pandemiou.

■ RASTIE NEISTOTA

Čo je však pre zdravie zamestnancov podstatné, je narastajúca neistota z negatívnych následkov choroby COVID-19, čo u nich vyvoláva pocit stresu spojený s nadmerným pracovným preťažením. V tejto súvislosti treba povedať, že slovenské domácnosti pred pandemiou, ale aj po nej sa vždy výraznou mierou podieľali na raste HDP, čo

bol jeden z dôvodov, prečo v tomto roku vykazujeme v porovnaní s ostatnými štátmi Únie najmenší prepád HDP. Dokonca po nástupe druhej vlny miňajú ešte viac, čo sa zároveň prejavilo na poklese ich úspor. Počkáme si, ako sa domáca spotreba bude uberať po skončení spomínanej úverovej dovolenky. Jej pokles sa negatívne prejaví na poklese HDP, čo pri narastajúcej zadlženosti bude ešte viac zvyšovať nielen deficit verejných financií, ale aj deficit

NA OKRAJ

Kým rok 2019 sa niesol v znamení boja proti klimatickým zmenám, koronavírusový rok 2020 sa zapíše do histórie ako rok boja proti koronavírusu. Denne sa občanom z médií vnučujú záhadné čísla, z ktorých niečo možno vyplýva. Mediány, priemery vážené, nevážené, čísla absolútne, štatistiky za dedinu, kraj, guberniu. Z pohľadu sveta sme príliš malí štátik na štatistické výskumy. Smerodajnejšie by mali byť čísla Amerického inštitútu pre ekonomický výskum. Zverejnil štúdiu Univerzity Johna Hopkinsa o fatálnych chybách v štatistickom vykazovaní úmrtí na COVID-19.

Epidemiologické otázky

Porovnaním počtu úmrtí na covid a ostatné choroby boli tamajší vedci nútení konštatovať, že pri konštantnom počte úmrtí o koľko poklesol vykazovaný počet ostatných chorôb, o toľko stúpol počet vykazovaných úmrtí na covid. Ďalej, ak mortalita na covid v USA bola 2,1 percenta, vyše polovica z toho počtu boli ľudia nad šesťdesiatpäť rokov. Pre mladých zdravých ľudí nepredstavoval covid významné riziko. V dlhodobom priemere covid neovplyvnil celkovú mortalitu v USA a v podstate aj sezónna amplitúda je rovnaká ako po iné roky. Iný príklad z Kanady. Úmrtnosť na covid v ekvivalentných zariadeniach, ako sú naše domovy sociálnych služieb, v rovnakom období predstavovala deväťdesiatosem percent všetkých úmrtí na covid. Nečudo, že aj tamajšia verejnosť sa začína pýtať, aký má zmysel vypnutie ekonomík, zatváranie škôl, obchodov, kostolov. Otázne je tiež samotné testovanie. Pripomeňme si prípad z Portugalska. Štvoricu nemeckých turistov uzavreli v hoteli do karantény, keďže u jedného z nich podľa PCR testu sa preukázala pozitívnosť na koronavírus.

Nemci podali súdnu žalobu na tamajší zdravotný úrad za nezákonné obmedzenie slobody pohybu. Žalobu vyhrali. Portugalský najvyšší súd konštatoval, že podľa vedeckých poznatkov pozitívny PCR test bezpodmienečne neznamená ochorenie na covid, keď nespoľahlivosť testu môže byť až deväťdesiatosempercentná a diagnózu môže stanoviť len lekár a tá nevychádza automaticky z pozitívnosti testu. Potom je namieste otázka, či boli oprávnené opatrenia postavené na nespoľahlivých testoch. Opatrenia, ktoré spôsobili pád ekonomík o desať percent a viac, skrachovanie tisícok podnikateľov, kolaps školstva a sociálny úpadok. Záchrana ľudstva vakcináciou je samostatná kapitola, v ktorej nejde o zdravotníctvo, ale v ktorej sú na prvom mieste peniaze. V skúšobnom testovaní každej známej vakcíny sa objavili kuriozity. Podľa rozboru Gilberta Berdine, MD, profesora medicíny Centra zdravotníckych vied Texaskkej technickej univerzity, farmafirma, ktorej vakcínu plánuje naša vláda tiež dovážať, uskutočnila testovanie na vyše štyridsiatich tisícoch ľuďoch. Jedna polovica dostala vakcínu a druhá placebo. Keď počet infikovaných v kontrolnej skupine dosiahol 164, t. j. 0,7 percenta, vo vakcinovanej polovici ich počet bol desaťnásobne nižší. Počet stanovili práve PCR testami. Nebolo uvedené, či možno pozitívni ľudia mali nejaké príznaky choroby, či boli hospitalizovaní alebo došlo k úmrtiam. Podobne dopadli skúšky aj ďalšej vakcíny. Je ticho o vedľajších účinkoch vakcinácie a o tom, ako dlho by vakcína mala pôsobiť – tri až šesť mesiacov, a nasledovala by ďalšia vakcinácia?

Profesor Berdine a jeho kolegovia sa následne vyjadrili, že radšej budú čeliť covidu než vakcinácii. Informačné embargo na ruskú vakcínu Sputnik V si už všimajú aj americkí reportéri. Posledné slovo o tom, čo je pre nás dobré, by mala určite povedať veda.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Tomáš MALATINSKÝ: Štátna pomoc je pre mnohé firmy stále nedostatočná Naši podnikatelia sú v kritickom rozpore

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: archív (tm); internet: teraz.sk, TASR

Vzhľadom na nekontrolovateľné šírenie nákazy novým koronavírusom musela väčšina štátov sveta prijať bezpečnostno-preventívne opatrenia, aby ochránila zdravie a bezpečnosť svojich občanov. Jedným z nich bolo radikálne zníženie mobility obyvateľstva, tzv. lockdown, čo zapríčinilo postupné zníženie výkonnosti ich ekonomík. Mnoho podnikateľských subjektov bolo na základe vládnych nariadení donútených zatvoriť svoje prevádzky. Veľká časť sa postupne dostala do existenčných problémov, prípadne ukončila podnikateľskú činnosť. Slovenská republika nebola výnimkou. Úlohou všetkých vlád vrátane slovenskej je zabezpečiť týmto spoločnostiam primeranú finančnú kompenzáciu. Nielen o tom sme sa rozprávali s prezidentom Asociácie zamestnávateľských zväzov a združení SR Ing. Tomášom MALATINSKÝM, MBA.

• Ako predstaviteľ spomínanej asociácie zastupujete záujmy najväčších podnikateľských subjektov na území Slovenska. Ako vnímate súčasný stav podnikateľského prostredia?

Súčasná situácia na Slovensku je pre podnikateľský sektor kritická. Prepuknutie pandémie COVID-19 spôsobilo škody takmer v každom odvetví, čo spôsobuje straty významného rozmeru. Zatvorenie ekonomiky v prvej a druhej vlnе firmám veľmi uškodilo, mnohé sa dodnes ocitajú vo finančných problémoch – mňajú svoje úspory (ak ešte nejaké majú), v horšom prípade sa ešte viac zadlžujú. Výrazný dosah to malo a stále má na firmy v oblasti priemyslu, cestovného ruchu, gastronómie, kultúry či športu. Mnohé firmy sa nie vlastnou vinou dostali do červených čísiel a fungujú v krízovom režime. V krízovom režime sa však nedá fungovať dlhodobo, preto najbližšie týždne či mesiace môžu byť pre mnohých likvidačné.

• V druhej vláde Roberta Fica (2012 – 2016) ste dva roky pôsobili vo funkcii ministra hospodárstva. Aké konkrétne opatrenia sa vám v tom čase podarilo presadiť?

Moja účasť vo vláde bola skôr na vyváženie názorov v jednofarebnej vláde, ktorá vznikla po voľbách v roku 2012, pričom program sociálnodemokratickej vlády nie vždy vyhovuje zamestnávateľským a podnikateľským očakávaniam. Napriek tomu sa podarilo prijať tri balíky opatrení na zníženie podnikateľskej záťaže. Prijali sme tretí energetický balíček, ktorý sa snažil lepšie zvládnuť podporu obnoviteľných zdrojov energie a z nej plynúcej záťaže na priemysel. Výrazne sme prispeli reverzným prepojením plynu na Ukrajinu, čím sme podporili politiku EÚ v citlivom vzťahu EÚ – Ukrajina – Rusko bez toho, aby sme narušili vzťahy z Gazpromom. Pripravili sme tiež niekoľko zahraničných investícií, ktoré vytvorili tisíce nových pracovných miest – napríklad rozšírením výroby vo Volkswagene, Schaeffleri, Continentali a iných, pričom sme zmenou zákona o podpore investícií vytvorili tlak na vyššiu kvalitu a udržateľnosť pracovného miesta a podpory ekonomicky slabých regiónov, to celé prvykrát využívajúc inštitút „hodnoty za peniaze“. Zvládli sme aj zmenu akcionárov v strategických podnikoch SPP, SSE, SE a Slovak Telekom, kde sme posilnili pozíciu štátu, prípadne predali podiel za pomoci burzy, čo sa dovtedy nepoužívalo.

• Mnohé veľké kľúčové priemyselné podniky sú väčšinou v rukách zahraničných vlastníkov. Veľká časť zisku tak odchádza mimo Slovenska. Ako vnímate túto nepríjemnú skutočnosť?

Áno, to je pravda. Nesmieme však zabúdať, že vstup zahraničných firiem na náš trh dlhodobou prispieva k zníženiu nezamestnanosti na Slovensku. Aj keď je dobre známe, že mnoho zahraničných firiem prišlo a prichádza na Slovensko práve kvôli ľahkej pracovnej sile a daňovým prázdni-

Tomáš MALATINSKÝ ako predstaviteľ strešnej organizácie zamestnávateľov obhajuje najmä ich záujmy.

Podnikateľská sféra a zamestnávatelia sa aj v čase obmedzení pandémie usilujú v prvom rade udržať zamestnanosť.

nám. Vláda by sa mala zamyslieť nad obmedzením tejto podpory zahraničným investorom a vytvoriť také podmienky, ktoré budú nielen atraktívne, ale budú predovšetkým platiť pre všetkých rovnako.

• Napriek tomu je dnes Slovensko doslova závislé od zahraničných investícií. Do akej miery prichádzajú na naše územie spoločnosti s vyššou pridanou hodnotou?

Zahrančný trh potrebujeme nielen na odbyt tovarov, ale aj na vytváranie investícií na Slovensku, pretože tým sa vytvárajú nové pracovné miesta a zvyšuje hospodársky rast Slovenska. Lacná pracovná sila, pre ktorú sem prichádzajú zahraničné firmy, vyvoláva dojem, že sme len akousi montážnou dielňou pre veľké automobilové koncerny, pritom z pracovného trhu vieme poskytnúť množstvo kvalifikovaných ľudí na to, aby k nám prišli aj spoločnosti s vyššou pridanou hodnotou. V súčasnosti to však nie je na želanej úrovni.

• Veľmi dôležitou súčasťou podnikateľského prostredia je rozvoj vedy a výskumu. Je táto oblasť podľa vás dostatočným spôsobom financovaná zo štátneho rozpočtu?

Financovanie vedy a výskumu zo štátneho rozpočtu je dlhodobou na veľmi slabej úrovni a výrazne zaostávame za inými krajinami EÚ. Na financovanie tejto oblasti využívame dotácie z európskych štrukturálnych fondov. Okrem toho, že veda a výskum sú podfinancované,

finančné prostriedky sa využívajú neefektívne.

• Pre rozvoj podnikateľského prostredia je veľmi dôležitá aj spolupráca s ministerstvom školstva. Ako hodnotíte súčasný stav tzv. duálneho vzdelávania?

Veríme, že napriek tomu, že sa odborné vzdelávanie a príprava neobjavili v takzvanom reformnom pláne ministra školstva, bude pán minister naďalej prihladať na rozvoj duálneho vzdelávania. Témy intenzívneho prepojenia školského systému s praxou u zamestnávateľov, stráženie kvality a obsahu výučby, rozvoj podnikových škôl a centier nadpodnikového vzdelávania by mali byť určite priority, na ktoré by sa ministerstvo malo zamerať.

• Naša ekonomika dlhodobu patrí medzi najotvorenejšie ekonomiky v Európskej únii. Je to podľa vás konkurenčná výhoda? Výhodou otvorenosti našej ekonomiky je rýchly hospodársky rast. Je tu však aj riziko, ak zahraniční odberatelia stratia o náš trh záujem. Slovenská ekonomika by to veľmi pocítila.

• Už viac rokov zápasíme s problémom potravinovej sebestačnosti. Ktoré konkrétne opatrenia by mohli pomôcť zdecimovanému potravinárskemu priemyslu? Dosiahnuť čo najvyššiu sebestačnosť vo výrobe potravín a zabezpečiť pre našich občanov kvalitné a bezpečné potraviny z domáceho trhu by malo byť kľúčovou úlohou štátu. Zisťujeme to aj teraz počas koronakrízy, keď obmedzenie v medzinárodnej preprave spôsobilo výpadky v dodávkach niektorých druhov potravín.

• Každoročným sporom medzi zamestnávateľmi a zamestnancami je otázka zvyšovania minimálnej mzdy. Je podľa vás jej navýšenie na 623 eur na rok 2021 primerané súčasnej nepriaznivej ekonomickej situácii?

Opakovane poukazujeme na skutočnosť, že v súčasnej situácii, v akej sa nachádzame v súvislosti s pandemiou COVID-19, je veľmi dôležité zodpovedne pristúpiť aj k určeniu výšky minimálnej mzdy tak, aby nedošlo ešte k väčšiemu negatívne mu dosahu na hospodárstvo, ako aj na zamestnanosť.

• Európska únia prednedávnom schválila tzv. plán obnovy. Jeho cieľom je pomôcť ekonomikám členských štátov postihnutých celosvetovou pandemiou nového koronavírusu. Dokáže vláda Igora Matoviča nasmerovať tieto financie správnym smerom?

K takzvanému Plánu obnovy sme za AZZZ SR zaslali množstvo návrhov a pripomienok a veríme, že pri tvorbe konečného plánu budú zohľadnené. Finálnu verziu plánu zatiaľ nemáme, no sme pripravení na vecnú a odbornú diskusiu.

S finálnou dohodou nie sme úplne stotožnení, lenže vzhľadom na okolnosti dosiahnutý výsledok, ktorý sa rodil dlho, verím, že bude v konečnom dôsledku akceptovateľný. Treba spomenúť, že dosiahnutý kompromis je pre firmy lepšie riešenie ako doteraz platná legislatíva. Na základe doteraz platnej legislatívy by totiž výška mesačnej minimálnej mzdy na rok 2021 bola na úrovni 656 eur. Netreba zabúdať na fakt, že po minulé roky bola dohoda sociálnych partnerov takmer vždy nereálna. Finálny verdikt mala preto vláda, ktorá často nastavovala minimálnu mzdu veľmi neuvážene a populisticky, čo sa nám dnes v čase krízy aj odzrkadlilo.

• Pre niektorých slovenských podnikateľov sú okrem európskych trhov určite zaujímavé aj východné trhy, najmä Ruská federácia, Čína alebo India. Bohužiaľ, po politických rozhodnutiach Európskej únie je obchod s niektorými štátmi viac-menej obmedzený...

Uvedené krajiny sú jednoznačne veľkým ekonomickým lákadlom nielen pre slovenské spoločnosti. Konanie niektorých krajín často nebolo v súlade s hodnotami EÚ, čo si vyžadovalo prijatie sankcií, preto je vstup na ich trh náročnejší.

• Aktuálna celosvetová pandémia nového koronavírusu neobišla ani Slovensko. Aby sa zabránilo nekontrolovateľnému šíreniu nákazy, musela bývalá a súčasná vláda pristúpiť k zatváraniu niektorých prevádzok. Dokázal však štát primeraným spôsobom kompenzovať ich úslý zisk?

Vláda síce pristúpila ku kompenzáciám a k pomoci, no pre mnohé firmy je však stále nedostatočná. Doterajšia pomoc zo strany štátu v mnohých prípadoch ani zďaleka nevykompenzovala výpadok tržieb a straty, s ktorými sa firmy musia vyrovnávať. Veľká väčšina podnikov, ktoré boli rozhodnutím ústredného krízového štábu zatvorené, boli dlhé obdobie bez akýchkoľvek tržieb a príjmu, vzniknuté straty sa im každým dňom prehľbovali. AZZZ SR na rokovaní tripartity navrhla, aby bol prijatý zákon, ktorý sa bude venovať náhrade škôd spôsobených zatvorením prevádzok počas koronakrízy. Zákon má priznať podnikateľom právo na to, aby im štát vyplatil oprávnené náklady spôsobené zavretím prevádzok. Týka sa to tých podnikateľov, ktorým nestačí doterajšia štátna pomoc a sú presvedčení, že toto právo im zaručuje ústava, Občiansky zákonník, ako aj Medzinárodný dohovor o ochrane ľudských práv a slobôd. V opäťnom prípade sa podnikatelia chcú nárokov domáhať súdnou cestou. Uvedená suma nemusí byť poskytnutá v celom rozsahu, ale má zásadne vyvážiť ujmu, ktorá firme vznikla (nárok na náhradu by sa, samozrejme, redukoval o príspevok, ktorý podnik už od štátu získal). Túto agendu mal zastrešovať podpredseda vlády pre legislatívu p. Holý, žiaľ, rokovania sa dodnes výrazne neposunuli.

• Európska únia prednedávnom schválila tzv. plán obnovy. Jeho cieľom je pomôcť ekonomikám členských štátov postihnutých celosvetovou pandemiou nového koronavírusu. Dokáže vláda Igora Matoviča nasmerovať tieto financie správnym smerom?

K takzvanému Plánu obnovy sme za AZZZ SR zaslali množstvo návrhov a pripomienok a veríme, že pri tvorbe konečného plánu budú zohľadnené. Finálnu verziu plánu zatiaľ nemáme, no sme pripravení na vecnú a odbornú diskusiu.

Ad.: Maďari si zvolili zlučovanie, komentár R. Michelka v SNN 35/2020

O maďarskej menšine ešte raz

Jozef SIVÁK – Ilustračné foto: (se)

Slovenské národné noviny 29. augusta 2020 uverejnili článok pod názvom Maďari si zvolili zlučovanie od Romana Michelka. Autor po krátkom historickom prehľade vývoja maďarských menšinových strán a ich voličstva komentuje výsledky posledných parlamentných volieb vo vzťahu k týmto stranám a prirovnáva ich k „studenej sprche“. Akoby s poľutovaním konštatuje, že „prvýkrát od roka 1990 nijaká maďarská strana nemá v slovenskom parlamente zastúpenie“. Pozoruhodnejšie než táto neprítomnosť je jej tridsaťročné trvanie, čo je samo osebe veľký výkon. O to väčší, že sa tak stalo napriek nespĺneniu podmienky, ktorou bolo nevňašať do centrálnej politiky maďarskú agendu. Ponúka sa tak analógia s tridsaťročnou vojnou. Zo strany štátu, ktorý je zodpovedný za dodržiavanie menšinových práv, čo monitoruje aj Rada Európy, však nedošlo vo vzťahu k maďarskej menšine k žiadnemu porušeniu nejakého pravidla či práva.

Naši politici sa, naopak, chvália, že tieto práva sú nadštandardné a rovnako nadštandardné sú podľa nich aj vzťahy s Maďarskom, ktoré už nechce byť republikou len štátom. S pomenovaním Slovenský štát alebo Francúzsky štát máme my i Francúzi svoje skúsenosti. Lenže medzinárodné právo ani medzinárodná politika také niečo ako nadštandard nepoznajú, na rozdiel od pojmov ako zvrchovanosť, reciprocita, rovnosť a de facto záujmy. Kládne si naša politická reprezentácia aj otázky, ako naplnia zmysel týchto pojmov?

■ PRÁVNE HLADISKO

Michelkov komentár výsledkov posledných volieb pre maďarské strany je z politického hľadiska napísaný dosť presne a zasvätené, lenže chýba v ňom právne hľadisko, nech ide o vnútorné alebo medzinárodné právo. Podľa komentátora SNN si lídri týchto strán svoje „fiasko“ zavinieli sami svojou vzájomnou animozitou a nejednotnosťou, ktoré boli pre nich dôležitejšie ako hrať „prvú ligu“. Ale nejednotnosť, ba rozdrobenosť slovenskej politickej scény je taká prislovečná, že o nej sa ani netreba zmieňovať. Lenže aj hra v prvej lige, teda účasť na centrálnej politike, má svoje pravidlá, ktoré si „maďarská menšina vysvetľuje, ba aj stanovuje po svojom a na ktoré, zdá sa, si už politická garnitúra i značná časť slovenskej verejnosti akosi „zvykli“.

Pod týmito pravidlami netreba rozumieť nič iné ako právne normy, ktoré vytvárajú náš právny systém od základného zákona po trestný. Konkrétne, trestný zákon č. 140/1961 a po ňom zákon č. 300/2005 z. Z. v znení neskorších predpisov obsahuje ustanovenie (§ 312, ods. a) a b) o trestnom čine narušenia ústavného zriadenia, územnej celistvosti a zvrchovanosti SR a § 7 sa týka porušenia medzinárodnej zmluvy. A aj sme boli očividnými svedkami, ako sa v rámci predvolebnej kampane volieb do NR SR objavovali dokonca v uliciach hlavného mesta reklamné plochy tiež v menšinovom jazyku. Odhladnuc od skutočnosti, že Bratislava sa nenačádza na zmiešanom území, objednávateľia týchto reklamných plôch navyše uvádzali na prvom mieste menšinový jazyk, konali ako členovia organizovanej skupiny a pokiaľ boli medzi nimi verejní činitelia, zneužili

Predstavitelia maďarských nacionalistických strán na Slovensku sa radi predvážajú so symbolikou zo smetiska dejín...

svoju právomoc. Treba konštatovať, že toto konanie bolo a je v rozpore s celým radom vnútroprávných a medzinárodnoprávných noriem.

■ PORUŠOVANIE ÚSTAVY

Ústava SR, konkrétne Preambula, čl. 1, 2, 3 a 6. A čl. 34, pís. c), dáva občanovi patriacemu k národnostnej menšine „právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín“. Avšak veci, ktoré sú v náplni NR SR, teda na celoštátnej úrovni, sa ho netýkajú, leda, že by sa ako jednotlivec písomne zaviazal, že do činnosti najvyššej inštitúcie v štáte nebude vnášať menšinovú agendu, hoci by mal stačiť poslancovi sľub. Pisateľ týchto riadkov nemá vedomosť o takom záväzku a v každom prípade viditeľné správanie menšiny prevažne svedčí o opaku.

Ďalej je to Zákon o štátnom jazyku z roka 1995, ktorý pokladá slovenský jazyk za výraz a oporu zvrchovanosti štátu. Podľa ust. § 1, ods. (2) „štátny jazyk má prednosť pred ostatnými jazykmi používanými na území Slovenskej republiky“.

Predchádzajúce normy odkazujú na Zákon o používaní menšinových jazykov, podľa ktorého v § 2, ods. (1) „občania Slovenskej republiky, ktorí sú osobami patriacimi k národnostnej menšine a majú trvalý pobyt v danej obci, tvoria najmenej 15 percent obyvateľov, majú právo v tejto obci používať v úradnom styku jazyk menšiny“. Táto podmienka v Bratislave

nie je splnená. Ešte menej je splnená na celoštátnej úrovni, takže napríklad ani názov strany Most – Híd nemalo ministerstvo vnútra zaregistrovať ako dvojazyčný.

Napokon je to Rámcový dohovor na ochranu práv národnostných menšín z roka 1995, ktorý SR podpísala a ratifikovala a je ním viazaná. Aj tento dohovor vymedzuje kompetencie menšiny, a to v čl. 15: „Strany musia vytvárať podmienky potrebné na efektívnu účasť osôb patriacich k národnostným menšinám na kultúrnom, spoločenskom a ekonomickom živote, ako aj na verejných záležitostiach, najmä na tých, ktoré sa ich týkajú.“

Čl. 20 uvádza: „Pri uplatňovaní práv a slobôd vyplývajúcich zo zásad zakotvených v tomto rámcovom dohovore každá osoba patriaca k národnostnej menšine bude rešpektovať vnútroštátny právny poriadok a práva iných, najmä práva osôb patriacich k väčšine alebo k iným národnostným menšinám.“

Podľa čl. 21 „nič v tomto rámcovom dohovore sa nebude vykladať tak, aby to zahŕňalo právo zapájať sa do akejkoľvek činnosti alebo robiť čokoľvek, čo by bolo v rozpore so základnými zásadami medzinárodného práva a najmä zvrchovanej rovnosti, územnej celistvosti a politickej nezávislosti štátov“.

Okrem spomínaného monitoringu dodržiavania Rámcového dohovoru na ochranu práv národnostných menšín príslušným poradným výborom RE sa naň ako na medzinárodnú zmluvu vzťahuje aj cit. ust. § 7 Trestného zákona.

■ NEČINNOSŤ PROKURATÚRY

V neposlednom rade by sa v tejto súvislosti mala spomenúť aj Základná Slovensko-maďarská zmluva o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci z 19. marca 1995, čo by bola samostatná kapitola. Len toľko, že odhladnuc od skutočnosti, že bola už viackrát porušená z maďarskej strany (Zákon o Maďaroch žijúcich v susedných štátoch, s exterritoriálnou pôsobnosťou, rozdávanie maďarských pasov slovenským Maďarom atď.), už dávno mala byť, počnúc roku 2004 vypovedaná a následne renego-

ciovaná. Ak bola vôbec platná už len z toho dôvodu, že podpis predsedu vlády pod ňou je protiústavný, keďže dohodnutie a ratifikácia medzinárodných zmlúv, na ktoré je potrebný súhlas NR SR, sú v kompetencii prezidenta republiky (čl. 102 Ústavy SR).

Aj keď je reč najmä o jazyku, súvislosť s onými tromi oblastami – ústavným zriadením, územnou celistvosťou a zvrchovanosťou SR – či už priama alebo nepriama, je zrejme: nenáležité používanie iného jazyka než slovenského na nedeliteľnom území SR je ako porušenie Ústavy SR, možnou predpravou narušenia územnej celistvosti, porušením jazykovej zvrchovanosti, a tým zvrchovanosti SR ako takej. Permanentný dozor nad dodržiavaním všetkých týchto právnych noriem je poslaním orgánov činných trestnom konaní, najmä prokuratúry, ktorá však bola, počas volieb i po ich skončení nečinná. Táto nečinnosť kontrastuje napríklad s jej pohotovou činnosťou pri rušení výsledkov miestnych referend a VZN samospráv týkajúcich sa existencie herní, ktorých počet sa blíži k počtu, ak ho neprevyšuje, predajných miest potravín v celom štáte! Prokuratúra sa tak protiprávne podieľa na demoralizácii obyvateľstva proti jeho vôli. Či nie je morálka základom práva, na dodržiavanie ktorého má dozerat?

■ NEUTEŠENÝ STAV

Neúspech menšinových strán v nedávnych parlamentných voľbách, ktoré chceli zneužiť na nastolenie kolektívnych práv, nemožno vysvetľovať len ich nejednotnosť. Aj keď – paradoxne – znamená obnovenie, aj z vôle ľudu, právneho stavu – neslobodno podceňovať slovenského voliča vrátane toho menšinového. Prítom nič nebráni príslušníkom národnostných menšín zapájať sa do centrálnej politiky ako jednotlivci; aj sa tak deje.

Tento neutešený stav v jednej oblasti politiky a štátu po takmer tridsaťročnej existencii samostatnej SR súvisí aj s tým, že SR stále nie je, čo je nepochopiteľné, inštitucionálne budovaná. Aj keď netreba mať ilúzie o jej medzinárodnoprávnom postavení a platnosti republikánskeho poriadku na celom jej území, neznamená to, že by nemala mať ďalšie inštitúcie, ktoré patria, aj keď len formálne, do výbavy štátu ako takého. V tejto súvislosti treba uvítať rozhodnutie novej vlády zriadiť Najvyšší správny súd.

Hovorí sa aj o redukcii počtu poslancov NR SR. Tých stopäťdesiat poslancov sa môže zdať zbytočných, lenže nie z dôvodov, ktoré sa uvádzajú, ale najmä preto, že zastupujú len straníkov – vedúca úloha strany pokračuje ako vedúca úloha strán – pričom celé ďalšie kategórie obyvateľstva sú mimo.

Volia sa zástupcovia maďarských strán, ale kde sú zástupcovia Rusínov, Čechov, Moravanov, Poliakov a i.? Prezredelovanie mandátov by potom mohlo pokračovať podľa stanoveného kľúča. Tak by bola aj maďarská menšina zastúpená na najvyššej úrovni bez vplyvu vrtkavej politiky.

Autor je bývalý expert pri Rade Európy.

BESEDNICA

Zánikom rakúsko-uhorskej monarchie sa slovenský národ po dlhých rokoch konečne oslobodil spod maďarského útlaku a stal sa súčasťou novovytvorenej Československej republiky. Nové politické a spoločenské pomery v novom štáte postupne umožnili rozvoj slovenskej kultúry, ako aj slobodné používanie slovenčiny v úradnom a bežnom styku. Nie všetci Slováci však mohli byť jeho súčasťou. Následkom poosmanskej kolonizácie vyľudnených južných oblastí vtedajšieho Uhorska a na základe výsledkov Trianonskej mierovej zmluvy sa mnohí z nich do dnešných dní ocitli v jednom z novovytvorených štátov strednej Európy vrátane Maďarska.

Asimilácia Slovákov

Z rozhodnutia víťazných mocností sa pri tvorbe južných hraníc uplatnil princíp vzájomnej vyváženosti menšín v Česko-Slovensku a Maďarsku. Na základe toho museli oba štáty garantovať ich kultúrny a národný rozvoj. To však platilo len pre maďarskú menšinu. Oproti našim krajanom v Maďarsku užívala a dodnes užíva nadštandardné práva. Pod záštitou irendentizmu a šovinizmu niektorí jej členovia ich považujú za nedostatočné. To však nie je pravda.

Naopak. Slovenská menšina v Maďarsku sa dostala od samého začiatku do nemilosti vládných orgánov. Bez ohľadu na politický režim sa od roka 1920 počet maďarských Slovákov dramaticky znížil na historické minimum. Z pôvodných štyristotisíc sa pre asimilačnú budapeštiansku politiku hlási dnes k slovenskej národnosti menej ako tridsaťtisíc občanov Maďarska. Mnohé čisto slovenské dediny postupne prestali existovať. Súčasťou tohto zločinu bolo aj násilné pomaďarčovanie osobných mien a nahrádzanie slovenských lokálnych názvov maďarskými. K najúčinnejším a overeným nástrojom asimilácie patrila školská politika. Istý poslanec maďarského parlamentu Malasits už v roku 1929 vyhlásil, že vo väčšine menšinových škôl výučba menšinového jazyka prebiehala len raz týždenne. To však nebolo všetko. V niektorých prípadoch sa dokonca používali prísne telesné tresty. Hlavným prehrskom slovenských žiakov bolo používanie slovenčiny. Vernými posluchovcami nerfútovej vládnej politiky boli aj cirkevi.

Podľa Ladislava Deáka sa z kostolov slovenčina nielen vytrácala, ale bola aj nežiaduca. Každý pokus o jej udržanie alebo oživenie mal pre farára nepriaznivé následky. Všetko však mohlo byť ináč. Po druhej svetovej vojne sa v rámci tzv. presídľovacej akcie mohla zachrániť podstatná časť našich krajanov. Nepodarilo sa. V rozpore s podpísanou zmluvou maďarské vládne orgány a propaganda urobili všetko pre to, aby stoj čo stoj znížili počty prihlásených Slovákov na presídlenie. Pod hrozbou nátlaku a diskriminácie mnohí z nich prehľadli svoje pôvodné rozhodnutia. Vinou toho sa z Maďarska vrátilo do vlasti iba sedemdesiatitisíc Slovákov. Ti čo ostali, museli naďalej čeliť národnostnému útlaku. Slovenský jazyk dodnes neplní funkciu komunikačného jazyka. V školách sa vyučuje výlučne ako cudzí jazyk niekoľko hodín týždenne. Slovenská menšina v Maďarsku tak de facto prestala existovať.

Matej MINDÁR

Ak existuje iný názor, treba mu dať priestor, aby zaznel...

To Jerevan stratil Moskvu

Ján ŠTEUČEK

Nedá mi nezareagovať na článok Martina Jarinkoviča v SNN č. 47/2020 Triumf v Arcachu na úkor spojenca. Autor v ňom priamo i nepriamo, ale podľa môjho názoru najmä tendenčne odsudzuje Putina a Rusko z neposkytnutia pomoci Arménsku a Náhornému Karabachu proti agresii Azerbajdžanu. Dúfam, že nebolo úmyslom M. Jarinkoviča zamliačať skutočné pomery v Arménsku od roka 2018, keď Pašijanov vláda a mimovládne organizácie napojené na G. Sorosa začali uskutočňovať ráznu politiku odklonu od Ruskej federácie.

„Zúfalí obyvatelia Stepanakertu“, ktorí sa pred časom do kamier ruských TV staníc pýtali Putin kde si?, sa Putina nakoniec dočkali. Lenže nie podľa ich (a možno Jarinkovičovych predstáv). Čakali pomoc spojenca a dočkali sa veľmocenského pragmatizmu v podobe trpkého prímeria, ktoré ich zachránilo pred katastrofou.

Jerevan ostal osamotený s papierovými záväzkami spojeneckej Moskvy v prázdnych rukách.

Nieť pochýb, že Arménsko bolo porazené. Pašijan a kolektív jeho rusofóbnych poradcov spôsobili skutočnú katastrofu. Prebehla genocída proruských prvkov v arménskej armáde a zákaz škôl v ruskom jazyku.

S prítomnosťou gigantckej ambasády USA v Arménsku a jej dvetisíc zamestnancov sa namiesto žiadosti o ruskú pomoc Pašijan obracal na Donalda Trumpa, Angelu Merkelovú a Emmanuela Macrona, ktorí neurobili nič. Arméni tak nemali inú možnosť, ako strpieť potupnú porážku. V skratke: Alijevov plán vyšiel. Slepá arogan-

cia arménskych lídrov spolu s ich samovražedným smerovaním stála krajinu takmer úplnú stratu Náhorného Karabachu a možno aj existenciu vlastného štátu... Moskva nikdy nestratila Arménsko, Arménsko stratilo Moskvu...“ ako píše J. Horváth v časopise ZaV 12/2020.

Ja viem, že nemôžem polemizovať ani konkurovať majstrovi slova a pohotovosti argumentov historikovi M. Jarinkovičovi, ale chcem poukázať, že existuje aj iný názor, a preto chcem čitateľov SNN naň upozorniť.

GLOSA

Silná redukcia najmä kolektívnych činností počas koronovej krízy postihla viaceré sektory hospodárstva, kultúry a zvlášť výrazne a bolestne sféru kolektívnych športov. Ocitol sa v atmosfére tvrdých zákazov a nelútočných obmedzení. Športové kluby finančne silne strácajú zákazom činnosti a neúčastou platiacich divákov, nuž a následkom tejto vynútenej nečinnosti aj samotní športovci, tak „radovi“, ako aj hviezdy.

Zbrojnica imunity

Zákaz športových podujatí nie je však len finančnou pohromou, suchotinami s dlhou a náročnou liečbou odohrávajúcou sa v azda celkom nových, stresujúcich a limitujúcich epidemiologických podmienkach. Táto športová askéza má viaceré negatívne fyziologické, psychologické a kultúrne následky. Odborníci varujú: Nepodceňujeme význam športu pre spoločnosť! Športový sektor je práve tou oblasťou, ktorá má do budúcnosti zabezpečiť posilnenie imunity a zdravia populácie! A tu sme práve pri vynorení určitého paradoxu: Zatvárajú sa brány pre jednu zo silných zbrojníc posilňovania imunity i zdravia – a to práve v mene samotnej ochrany pred nákazou ochorenia COVID-19. Kedy sa z najvyšších kruhov odtrúbi tomuto narastajúcemu deficitu?

Nazríme na situáciu športovcov a ich divákov, nadšených fanúšikov. Zákazmi kolektívnych športových podujatí, resp. ich modifikáciou na podujatia bez divákov alebo so symbolickým počtom priradených povzbudzovateľov trpia obidva tábory. U športovcov bez hlasitého povzbudzovania, a teda posilňovania z tribún, slabne a chradne vôľa po víťazstvách, u divákov slabne túžba povzbudzovať tých svojich so zreteľom na direktívne prekážky následkom obmedzovania počtu prístupných štativcov. Športovci a diváci sú akoby spojené nádoby, u ktorých sa zákazmi zhora preťalo symbiotické spojenie.

Ak prekročíme hranice domácich zákazov, dostávame sa k zákazom, redukciám až totálnym rušeniam podujatí v intenciách medzinárodných športových riadiacich centráľ a inštitútov. Azda najosudovejšie je redukcie až rušenie medzinárodných kolektívnych podujatí ako žiadia národnej prezentácie, ako zdroja možných úspechov v zahraničných súťažiach, ako nástroja užitočnej prírnskej štátnej reklamy vo svete. O takéto skvelé možnosti prichádzame! A čo je najhoršie: Redukcia až zakázovanie medzinárodných športových podujatí v prípade úspešných slovenských výsledkov bráni resuscitácii národnej hrdosti na naše úspechy. A najmä bráni vzkrieseniu pocitov hrdosti a vlastenectva u našej národne nedostatočne prebudenej mládeže, vyzývajúcej sa vo smartfónových banalitách.

Milan KENDA

V Martine odhalili Meštrovičovú slávnú sochu Martina Kukučina – z papiera

Dlhá púť slovenského literárneho Odysea

Mária RAPOŠOVÁ – Foto: archív autorky

Na konci januára odhalili v Martine vzácnu sochu spisovateľa Martina Kukučina. Stalo sa tak v rámci kultúrneho programu usporiadaného na počesť Martina Kukučina 30. januára 2020. V máji sme si pripomínali jeho sto šesťdesiate výročie narodenia, preto Literárne múzeum Slovenskej národnej knižnice pripravilo niekoľko podujatí pre odborníkov, širokú verejnosť i pre študentov. Sochu vymodeloval pred vyše šesťdesiatimi rokmi svetoznámy sochár Ivan Meštrovič na americkom kontinente. Tento rok sme pripomenuli 160. výročie jeho narodenia. SNN sa mu preto opäť venuje.

Sadrový model mali odlievať do bronzu v argentínskom meste Punta Arenas, pretože tu mala byť socha postavená, keďže náš spisovateľ tam kedysi medzi našimi krajanmi žil a pôsobil ako lekár. Lenže v tomto najjužnejšom meste dvoch amerických kontinentov ani v širokom okolí nebola kovolejareň. Model teda poslali do hlavného mesta Argentíny Buenos Aires, kde žil objednávatel sochy Stanislav Mečiar. Nebolo však peňazí na vykúpenie plastiky z colnice ani peňazí na odlievanie. Model hliel niekoľko rokov v dokoch, v colných skladoch a pivniciach. Viac ako nedostatok peňazí na to vplývali politické, ideologické a byrokratické prekážky. Darmo apeloval slovenský vydavateľ Ján Horáček, básnik Ján Smrek, literárny vedec Alexander Matuška či ktokoľvek z čelných predstaviteľov nášho štátu. Československo sa do záchranu vzácnnej sochy nehrnulo...

POD POKRIEVKOU

Sadrovému modelu hrozilo zničenie. Na jeho záchranu sa podujali manželka Rudinská zo Spojených štátov amerických. Inžinier a doktor filozofie Július Rudinský bol medzinárodne uznávaný expert v oblasti entomológie a súčasne profesor Oregonskej štátnej univerzity, pôvodom zo Slovenska. Jeho manželka Američanka Norma Leighová Rudinská pracovala v tej istej univerzite a časom sa vypracovala na jednu z najvýznamnejších amerických slovakistiek v USA a stala sa prekladateľkou práz Martina Kukučina i ďalších slovenských spisovateľov. Manželka Rudinská za vlastné peniaze, ušetrené z rodinného rozpočtu na štúdiá svojich šiestich detí, objednali bronzový odliatok z Južnej Ameriky. Slovenský kultúrny spolok v Buenos Aires, ktorý bol správcou sadrového odliatku, však poslal prvý bronzový odliatok slovenským jezuitom do Kanady, pretože slovenskí jezuiti v Kanade znamenali pre nich viac ako dvaja súkromníci v USA. Zároveň však objednali aj druhý odliatok pre manželov Rudinských, lebo Svetový Kongres Rudákov im schválil aj objednávku spomenutých súkromných objednávatelov. Tí plánovali poslať sochu Kukučina na Slovensko. Socha mala ísť Matici slovenskej do Martina, keďže Rudinskí to tak chceli. V Matici boli nadšení. Lenže vláda nepridelila ustanovizni na pomník devízy. Prijatie sochy na Slovensko zamrzlo. A mrzlo kruto po dlhé roky, v ktorých manželka až do zúfania ťažko hľadala cesty čo robí ďalej. Sochu bolo treba z kovolejarene niekam poslať. Ale kam? Vážila šesť ton a merala vyše dvoch metrov, nedala sa im postaviť do bytu. Napokon im vyšla v ústrety ich Oregonská štátna univerzita. Sochu prijala na „sólóvýstavu“ do objektu univerzity. Po dvoch rokoch čakania, keď Česko-Slovensko neprejavilo o sochu záujem, odkúpila ju Oregonská univerzita v meste Corvallis. Umiestnila ju v parčíku pred univerzitnou knižnicou, kde pri nej často sedávali a čítavali študenti. Aj profesorka Rudinská pri nej robila so študentmi kultúrne programy. Tam ju chodili obdivovať aj slovenskí emigranti z veľkej časti USA, najmä z pobrežia Pacifiku, a propagovali ju aj výtvarní umelci Oregonu, lebo Meštrovič bol uznávaný umelec v celom svete. A napokon aj Matej Bencúr bol známy ako veľký humanista medzinárodného významu.

TRETÍ ODLIATOK

Byrokratickými prietahmi vyčerpání manželka Rudinská si ako-tak

Na počesť tohtoročného jubilea Martina KUKUČINA pripravilo Literárne múzeum SNK v Martine výstavu o spisovateľovi aj s papierovou replikou Meštrovičovej sochy...

výdychli. Ale nie nadhlo. Boli pevne presvedčení, že socha patrí na Slovensko. Bojovali ďalej. Opäť si požičali potrebnú, pomerne veľkú sumu peňazí v banke a objednali tretí odliatok. Zavali ich existenčné problémy, lebo prišla hospodárska kríza, štrajky, Argentína menila zákony a predpisy, ceny závratne stúpali, kovolejareň zbankrotovala, argentínski Slováci nemali popri náročných zamestnaniach v boji o holú existenciu čas hľadať inú zlievareň, nemali ani čas na vybavovanie odlievania sochy ani na zložité papierovanie okolo jej exportovania za hranice, ba ani nevedeli, ako to zariadiť, z ktorého konca sa do toho pustiť... Najobetavejšie sa tomu venoval slovenský filozof emigrant Štefan Polakovič, ktorý takmer všetko s Kukučinovou sochou v Buenos Aires zariaďoval.

Našťastie sa sadrový model zachoval a iná zlievareň tretiu objednávku prijala. Lenže v Česko-Slovensku vládli stále komunistickí ideológovia. Po príchode vojsk Varšavskej zmluvy ešte sebavedomejšie než dovtedy. Aj keď sochu všetci kultúrni ľudia na Slovensko chceli, vždy sa našiel funkcionár, ktorý konečné rozhodnutie na prijatie sochy nepodpisal.

Manželov Rudinských už ostro sledovala česko-slovenská štátna bezpečnosť. V lete 1980 odrazu profesor Rudinský náhle umrel na neznámu infekciu. No v nemocnici pred smrťou prosil manželku, aby dostala sochu na Slovensko. Aj keď to bolo politicky stále nemožné, a hoci pani Rudinská bola veľmi skromná, tichá, jemná žena, ba ktovie či nie práve vďaka tomu – vďaka jej morálnej sile a vytrvalosti – dokázala to.

NEBO PLAKALO...

Sochu 21. mája 1984, čo bolo štvrté storočie po jej vymodelovaní Ivanom Meštrovičom, slávnostne odhalila slovenská vláda za účasti mnohých priaznivcov Martina Kukučina v Bratislavskej Medickej záhrade. „Závoj“ zo sochy stiahol Kukučinov oravský rodák, vtedy predseda ešte komunis-

tickej slovenskej vlády Peter Colotka. Hlavným rečníkom bol minister kultúry Miroslav Válek. K mikrofónu pozvali aj záchrankyňu sochy Normu Leighovú Rudinskú. Vedela však, že nesmie ani len naznačiť, že sochu darovali Slovensku politicky prenasledovaní emigranti. Slávnostný prejav predniesol aj predseda Matice slovenskej Vladimír Mináč, ktorý sprostredkoval kontakty Normy L. Rudinskej s predsedom slovenskej vlády. Spievala Lúčnica a recitoval Gustáv Valach. Obloha vtedy plakala, práve tak ako päťdesiatšesť rokov predtým, keď Slovensko víťalo truhlu Martina Kukučina v Martine a keď sa o jej prevoz z Chorvátska postarala Matica slovenská.

Dnes už máme svoje slovenské politické hlavné mesto. A tak náš bronzový zakladateľ slovenskej novodobej prózy Martin Kukučina sedí v centre Bratislavy v peknom prostredí Medickej záhrady. Tam už tridsaťšesť rokov ďalej usilovne pracuje. Píše a píše. Neopiera sa o šablú ako pár metrov od neho v bojovnej póze v železnej ohrade od ľudí separovaný Alexander Petrovič, ktorý sa podpisoval Petőfi...

Martin Kukučina pracuje medzi ľuďmi perom a srdcom. Stodvadsať rokov po Kukučinovom narodení vyšiel preklad výberu jeho poviedok v Amerike a Ríme. Predvlani ho vydali dokonca v Afrike. V starobylo amharskom jazyku. To je zázrak, aký nedosiahol dielo asi žiadneho slovenského klasika.

VELKÁ TROJVÝSTAVA

Literárne múzeum Slovenskej národnej knižnice rozhodlo pripomínať v roku sto šesťdesiate výročie narodenia slovenského Odysea, putujúceho za života aj po smrti, túto grandióznu osobnosť našich, chorvátskych aj českých dejín veľkou trojvýstavou pod názvom Tri Odysey Martina Kukučina – Odysea života, Odysea ostatkov a Odysea sochy. Sú na nej mnohé fotografie troch kukučinovských Odysej, citáty z jeho korešpondencie i z diela, výber najčítanejších kníh a výbery z ilustrácií (napríklad aj z Ameriky),

osobné predmety Martina Kukučina i jeho manželky Perice a najväčnejšie preklady Kukučinovho diela zo zahraničia. Nechýbajú ani ukážky jeho tajného písma, ani raritná vkladná knižka, ktorú Kukučina nezaložil, ani z nej nikdy ani halier nevybral, aj keď na nej bolo vyše dvoch tisíc korún – a ostalo len jedenásť...

Kukučina umrel ako bezmajetný exulant usilovne – až do zodratia tela – dokončujúci svoje slovenské literárne diela na chorvátskom území.

Na počesť spisovateľa sa v Literárnom múzeu SNK v Martine konajú aj iné podujatia. Po vlaňajšom decembrovom sprístupnení výstavy Tri Odysey Martina Kukučina sa koncom januára 2020 konal rovnomený kultúrny program, na ktorý prišli hostia z Oravy, Liptova, Turca, zo Žilinského kraja, z Honcu a Bratislavy. V programe účinkovali profesionálni umelci – herec Slovenského komorného divadla v Martine Viliam Hriadel a huslisti Marián Kramár s Romanom Končekom. Viliam Hriadel prednášal listy Martina Kukučina písané z cudziny, ako aj texty slovenských emigrantov, zaoberajúcich sa osudom medzinárodnej Kukučinovej sochy od sochára Ivana Meštroviča. Huslisti hrali „vystahovalecké“ a vlastenecké piesne, napríklad Hojže, Bože, jak to bolí, Keď sa Slováci preč do sveta odberal, Rodný môj kraj, Dedinky v údolí... pretože Martin Kukučina žil takmer po celý život a napokon aj umrel ako emigrant. Niektoré z piesní M. Kramár aj spieval.

V Literárnom múzeu pripravili aj vzdelávacie podujatia pre školy. Povedzme v cykle Ich domovinou bol jazyk predstaví múzeum okrem iných spisovateľov aj Martina Kukučina ako osobnosť, ktorý napriek tomu, že žil v cudzom svete, využíval vo svojom literárnom diele vždy svoj materinský jazyk. Práve v tej materčine si Matej Bencúr nosil svoju domovinu v srdci až do smrti.

Literárne múzeum využíva zo svojich fondov na propagovanie spisovateľa aj dokumentárne a hrané filmy na kukučinovské témy. Už v januári bolo súčasťou programu premietanie dvoch historických dokumentárnych filmov. Jeden o M. Kukučinovi a jeho tvorbe, druhý o príchode Meštrovičovej sochy na Slovensko. Na prezentovanie druhého sa podarilo pritiahnúť do Martina jeho autora, dramaturga a režiséra Jozefa Dučáka z Bratislavy. Film nazval Návrat domov. Nakrúcal ho v rokoch 1982 – 1984 a neurobil to len sucho dokumentársky, ale s jemným umeleckým vkusom. Kameraman nevynechal ani dobové fotografie. A potom s úctou a obdivom sledoval prácu reštaurátora Miroslava Baláza, ktorý dlho do noci sedával pri soche vo svojej záhrade, intímne sa s ňou zoznamoval, študoval ju, ako aj informácie o slávnom svetovom sochárovi Meštrovičovi...

Do Martina chceli sochu umiestniť i americkí darcovia tohto sochárskeho diela. Mala aj miesto v parku medzi Národným cintorinom a Slovenským národným múzeom, neskôr pred novostavbou Slovenskej národnej knižnice na Hostihore alebo v plánovanej, ale nerealizovanej aleji soch národovcov pri cestičke z Martina do Jahodníckych hájov.

Keď sa tak nestalo a roky bežia – žiaľ, ako splašené kone – treba uvažovať o kópii sochy pre Martin z trvácneho materiálu. Literárnemu múzeu Slovenskej národnej knižnice sa socha podarila iba z krehkého papiera. Nikto netuší, ako dlho vydrží. No aj papierová socha bola krásna a vzbudzovala obdiv.

Najnovšie číslo Slovenských pohľadov láka na svoje stránky Literárny časopis s nošou trvalých darčkov

Radoslav ŽGRADA

Koncoročné číslo najstaršieho literárneho časopisu ponúka prózu od Alexandra Halvonika a Dušana Micolaja. Analýzu života a diela výtvarného umelca docenta Stanislava Harangozá, pripomenutie Rolfa Hochhutha, básne od Milana Richtera či spomienky Jozefa Mikloška. To všetko a mnoho iného môžete nájsť v svojich obľúbených Slovenských pohľadoch, ktorých ďalšie číslo práve prichádza na pulty knižných predajní.

Ako najstaršie literárne periodikum na Slovensku s históriou siahajúcou až do čias štúrovcov aj tentoraz prinášajú Pohľady to najkvalitnejšie z domácej i zo zahraničnej literatúry. O úvodník sa v decembrovom čísle postarala Gabriela Rothmayerová svojou úvahou pod názvom Čas malín a snehov.

■ NOŠA VERŠOV

Číslo prináša ukážky básnických textov Milana Rúfusa z jeho skladby Óda na radosť a tiež od Mariána Šidlika, ktorý sa nechal inšpirovať staročinskou lyrikou v kalendárnom cykle Lávka cez riečku Sen, poéziu ale aj hudobné texty od Kamila Peteraja, ako aj básne od Milana Richtera.

V máji v Berlíne vo veku osemdesiatdeväť rokov zomrel nemecký spisovateľ Rolf Hochhuth. V príspevku Slovensko v dialógu Východ – Západ Dušan Kerný pripomína autorovu zásluhu na tejto kultúrnej výmene, ktorá sa uskutočnila v nepriaznivom čase totality v šesťdesiatych rokoch medzi západonemeckými a slovenskými intelektuálmi. Lukáš Krajčír analyzuje reflexiu Matice slovenskej v poézii medzivojnového obdobia. Jozef Kollár sa predstaví krátkou prozaickou ukážkou pod názvom Príliš

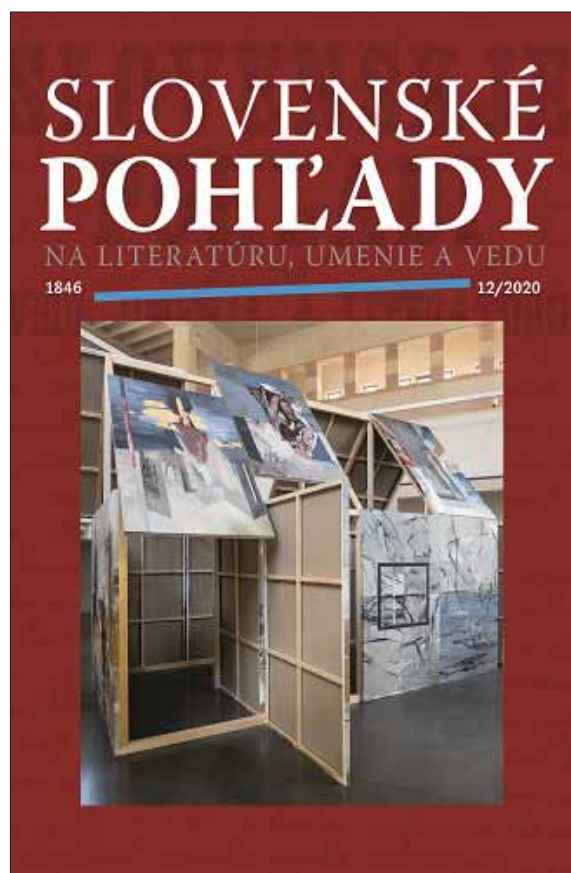
rýchly koniec ideálneho sveta. Ľuba Šajdová v svojej pravidelnej rubrike vyspovedala režiséra a producenta zábavných programov Petra Nůněza, predstaviteľa mladej slovenskej generácie televíznych tvorcov s exotickým kubánskym pôvodom, ktorý si zamiloval nielen Slovensko, ale aj slovenský folklór. Alexander Halvoník sa prezentuje prozaickou ukážkou Utekanie, rovnako aj Dušan Micolaj poviedkou Ej, Ivo, ale na Mičinej bolo dobre!

■ HARANGOZÓOVA MONOGRAFIA

Lubomír Podušel predstavuje monografiu Stanislava Harangozá, zostavenú Petrom Miklošom a vydanú v septembri tohto roka vydavateľstvom CCW, mapujúcu umelcovu celoživotnú tvorbu. Lubomír Ferko v cestopisnom príspevku Medzi ženou a Rímom opíše menej známe literárno-kultúrne pamiatky z veľného mesta. Profesor Ján Kačala sa vo svojom cykle Panoráma slovenských jazykovedcov slovakistov v 20. storočí tentoraz zamerá na život a prácu Šimona Ondruša, zaoberajúceho sa porovnávacou slovanskou jazykovedou, dejinami jazykovedy, najmä však etymológiou slovenských aj slovanských slov, osobitne vlastných mien a miestnych názvov. Jozef

Mikloško predstaví krátkymi úryvkami chystanú retrospektívnu knihu, v ktorej sa dotkne viacerých oblastí nielen svojho života.

Slovenské pohľady tradične prinášajú recenzie viacerých domácich aj zahraničných autorov (M. Grupač: Iný, výber z kníh piatich slovenských básnikov: Být knihou v rukou se ti otevřít, H. Košková: Chránené územie, B. Poliaková: Stretneme sa v básni, L. Perný: Utopisti – vizionári sveta budúcnosti), pravidelné rubriky od Gustáva Murína Laboratórium, od Miloša Ferka Literárny antikvariát – píše o českom autorovi kníh pre deti Václavovi Čvrtečkovi, ako aj nahliadnutie do literárnej tvorby v Čechách v rubrike Spoznať Moravu od slavistu prof. Iva Pospíšila. Jana Pivovarníková tradične podáva správu z výstav. V zápisníku sa rozlúčime s Petrom Libom z pera Antona Moravčíka. Pavol Koprda poinformuje o slovenskej literárnej stope v Taliansku a Roland Valko o vydaní publikácie Albert Škarvan: Denníky 1896 – 1926, ktorú na vydanie pripravil Augustín Maťovčík. Peter Cabadaj pripomenie život a dielo Ľuda Bešeňovského. Etela Farkašová nás navzdí na ďalšie číslo mesačníka Nový život, periodika vydávaného dolnozemskými

Slovákmi. Číslo tradične uzatvára rubrika od Štefana Haviara Pripomínka si. Decembrové číslo obsahuje aj obsah celého ročníka Slovenských pohľadov.

■ VÝTVARNÝ ZÁŽITOK

Výtvarný sprievod čísla je vytvorený z prác mladého slovenského autora Zoltána Agócsa, konkrétne z výstavy Zákulisie obrazového poľa, ktorá sa uskutočnila v júli a auguste

tohto roka v Novej synagóge v Žiline. Rozmerné plátna spojené ako filmový pás vytvárali s architektonikou budovy a dizajnom skladby obrazov nevšedný umelecký zážitok.

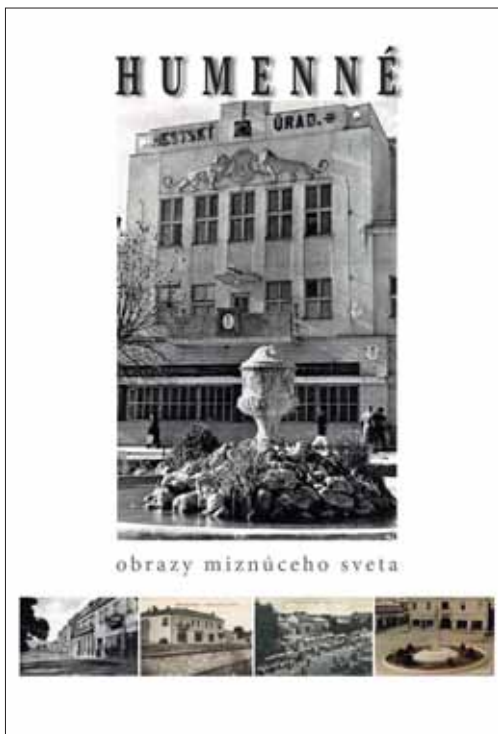
V Slovenských pohľadoch vychádza príloha Pohľady.sk, ktorá dáva priestor mladým autorom v rôznych žánroch, ako sú básne, úryvky z prózy, odborné články, eseje, ale i recenzie so zameraním na knihy mladých autorov. Do nej nás uvedie Tatiana Piliarová príspevkom Keď fúka medzi riadkami. V prílohe sa môžete tešiť na báseň od Dominiky Moravčíkovej. Marcel Páleš sa pozho-

vára s mladou literárnou autorkou Lenkou Želonkovou. Tamara Kenderová sa predstaví úryvkom zo svojej prózy Zimný kvet. Goran Lenčo píše šiestu kapitolu pokračovania o tom Ako sa (ne)stať spisovateľom. Nechýba ani recenzia, tentoraz od Márie Juríkovej na knihu Lukáša Cabala Satori v Trenčíne. Výtvarný sprievod prílohy je tvorený ukážkami prác Arnolda Petra Weisz-Kubinčana.

Zaujímavý knižný projekt podporili MI MS v Humennom a OZ POINT

Pútavé obrazy miznúceho sveta

KNÍHA TÝŽDŇA

Miestny odbor Matice slovenskej v Humennom a OZ Point v Humennom sa zaslúžili o vydanie publikácie Humenné – obrazy miznúceho sveta trojice autorov Marián Haľko, Mária Mišková a Ján Bocan. V knihe dominujú fotografie, no miesto majú i reminiscencie na osobnosti, ktoré sú s týmto s kultúrno-spoločenským centrom Horného Zemplína spojené.

Bývalý učiteľ Marián Haľko je dlhoročný zberateľ pohľadníc, ktoré boli mnohokrát predstavené širokej verejnosti. V knihe nielen sprítoňuje svoju cestu k celoživotnej záľube, ale mnohé pohľadnice knihu ilustrujú a dopĺňujú. Podnetný je prístup autorov prostredníctvom dobových fotografií vtedajších fotoateliérov ukázať ulice mesta a jeho charakteristické veduty, na ktorých čitateľ spoznáva, ako humenské ulice v minulosti vyzerali, ktoré prevádzky, obchody i občania tam sídlili a žili. Zároveň sa dozvedá aj o tých pamätihodnostiach a domoch, ktoré podľahli budovateľskému nadšeniu (aj preto sa oscarový film Obchod na korze podľa literárnej predlohy a scenára humenského rodáka Ladislava Grosmana nakrúcal v Sabinove – poznámka autora). Súčasťou knihy sú aj informácie o tunajších osobnostiach. Ján Jenčík predstavuje dirigenta dychovky Gejzu Hübnera, Mária Mišková poprednú slovenskú fotografku, príslušníčku Bauhausu Irenu Blüňovú, ďalším je staviteľ a architekt František Bádál, ktorého mnohé budovy a domy z čias prvej republiky sú dodnes ozdobou mesta. Významnou osobnosťou mesta bol tiež pápežský komorník Mons. Alexius Toronský, starosta a predseda MNV v rokoch 1931 – 1938 a 1946 – 1948. Počas jeho pôsobenia v meste postavili vodovod a kanalizáciu, uskutočnila sa elektrifikácia, vybudovala sa nemocenská poisťovňa, krajinská nemocnica, školy či budovy okresného a mestského úradu. V Humennom sa narodil aj Mikuláš Klimčák, po ktorom ostali vo farskom Kostole Všetkých svätých vitráže, výzdoba interiéru gréckokatolíckej cirkvi či tamojších štrnásť výjavov Krížovej cesty.

Marian ŠIMKULIČ

HUMORESKA

Pobyt v nápravno-výchovnom zariadení s prvým stupňom stráženia už máme nacvičený. Úrady ho volajú karanténa, zjednodušene – prípravka na basu. Život v domácom väzení má svoje povyby. Aj svoje nepovyby. Americké úrady zistili, že každý štvrtý občan vo veku dvadsiatich až tridsiatich rokov porušil v apríli karanténu. Dôvod – sex. Nemecoko-židovskú austrálsko-americkú spisovateľku a poetku Lily Brettovou, ktorá žije v New Yorku, táto informácia sprvoti rozčuľovala. Pre sex porušovať karanténu? Potom vyše sedemdesiatročná dáma povedala pamätnú vetu: „Rozčuľovalo ma to dovtedy,

kým som si neuviedla, ako som v karanténe túžila po návšteve kaderníctva.“ Ludské potreby sa, ako vidno, v priebehu dožitých rokov menia. Slovenské úrady štatistiku porušení karantény zatiaľ nezve-

o ďalších odborníkov. Karanténu o ďalšie výnimky. Aj hlavný krízový štáb je pre ľudí, aj keď nie vždy to tak vyzerá. Doplniť našim minimálne agronomov, mykológov, psychiatrov, sexuológov a enológov.

treba presadiť dôvod na výnimku z vychádzania kvôli sedeniu cesnaku, zazimovaniu zemiakov a ovocia. Na jar kvôli sadeniu. Na jeseň kvôli úrode. Poprší, krumple nevyberieš. Nevyberieš, pohnijú. Úrodu

mihu procesu kvasenia. Zaváhaš, a už si môžeš vyberať len medzi muštom a rampášom. Enológovia určite budú hlasovať za výnimku z nevychádzania. Stačila by päťdesiatpercentná výnimka. Len na vychádzanie. Za burčiakom sa vychádza, a to je zakázané. O takaní sa domov zákon mlčí. Čo nie je zakázané, je údajne povolené. Pritom alkohol vraj pôsobí podobne ako fajčenie. Fajči, nikdy nezostarneš. Zomrieš mladý. Talianski muži sa doteraz v priemere dožívali o šesť rokov viac ako slovenskí. Českí muži o dva roky. Rozdiel medzi slivovicou, vínom a pivom? Uvidíme po pandémii. Covid kosí v Taliansku a Česku viac ako na Slovensku. Žeby na koktaille vodka s bromhexinom predať len niečo bolo? Milan ČASNOCHA MIŠ

Spartakiádu a internáciu sme si už nacvičili

rejnil. Ani dôvody jej porušenia. Možno predpokladať, že u dvadsiatnikov príčina bude zhodná s našim zaoceánskym vzorom. Či párenie, alebo kaderníci bude hlavná príčina u našich sedemdesiatnikov ťažko povedať. Nevieime, či do dôchodcovskej inflácie sú započítané ceny u kaderníkov. Jedno je isté – pandemickú komisiu treba rozšíriť

Potrebu sexuológov už otestovali v Amerike. Vidno, že len lekári epidemiológovia na posúdenie hlavných dôvodov na nevyhnutné vychádzanie z domu nestačia. Sami nedokážu posúdiť ani dôvody plošného testovania, sami to povedali. Tretia vlna korony sa blíži. Význam agronomov je nesporný. Na dedinách, u chalupárov a záhradkárov

ovocia treba pozbierať. Nepozbieraš, začnú padať slivky, hrušky, jablká, všetko zhnije. Keď pozbieraš, časť ovocia skončí v štrúdlí. Väčšina v slivovici, hruškoviaci a jablkoviaci. Na rozdiel od populárnej vodky s bromhexinom zatiaľ nie je sú v zozname odporúčaných liekov proti korone. Dozrelo hrozno. Burčiak kvasí. Pije sa v pravom oka-

MEDIAĽÓN

Doktor medicíny Svetozár HIKKEL sa síce narodil v kráľovskom mestečku v Slovenskej Lupči, ale život a povinnosti ho priviedli do Šale. Popri lekárskej praxi vložil celý svoj život do činnosti Miestneho odboru Matice slovenskej. Svoje osobné danosti rozvinul do jedinečnej osobnosti manažéra, organizátora, krstného otca celoštátnej súťaže v prednese povestí Jozefa Čigera Hronského Šalianský Maťko, inak tiež dobrého rozprávača, spoločenského človeka.

Maťkov tatko sedemdesiatpäťročný

Nikto nemôže prehliadnuť činorodosť MO MS v Šali. Najmä vďaka S. Hikkelovi sa navždy do povedomia ľudí zapíše spomínaná súťaž žiakov v prednese slovenských povestí, ktorá sa koná každoročne a udržiava sa v slovenskom povedomí od roka 1991. Jeho pôsobenie na matičnom poli je jedinečné. Upečený bochník chleba s vyobrazením slovenského štátneho znaku niesol všade tam, kde sa dialo niečo slovensky významné. Bol pri rozhodujúcich historických, štátoprávných podujatiach Slovákov, pri prijímaní Deklarácie o zvrchovanosti SR, pri podpise zákona o Ústave SR, pri vyhlásení nezávislosti Slovenskej republiky, ale aj na každom vianočnom posolstve zo strednej Európy v Kremnických Baniach či pri sadení lípy ústavy v Šali. Nechýbal nikdy tam, kde potrebovali povzbudiť a nadýchať sa nového kyslíka národnej hrdosti.

Svetozár Hikkel je osobnosť, ktorá je natrvalo zaznamenaná do dejín Šale, do dejín Matice slovenskej i do moderných dejín Slovenskej republiky. Je veľa príkladov, keď si Matica adoptuje človeka, ale takých, keď si konkrétny človek adoptuje Maticu, býva skutočne málo. Jeho energia, zánietenie pre matičnú činnosť dávno prekročili hranice mesta Šale a jeho činy pozná celé Slovensko. Vyznamenanie prezidenta Slovenskej republiky je pre každého najvyšším uznaním a Svetozár Hikkel je jeho držiteľom.

Jedinečný nezištný vlastenec, matičiar slávi sedemdesiatpäť rokov. Do ďalších rokov mu prajeme veľa zdravia, sily, radosti a šťastia vo všeosožnej práci. (red)

Dobrotivé a žičlivé srdce sochára Štefana PELIKÁNA sa nedávno navždy zastavilo

Zdobili ho skromnosť, pracovitost' a pokora

Fedor MIKOVIČ – Foto: Miro BELLAN

Doteraz – a ako vravieval „navždy“ – žil v malom skromnom rodičovskom domci v Lietavskej Lúčke, kde sa 16. februára 1935 narodil, prežil detské letá a takmer celý vek dospelosti. Tu sa našlo miesto pre malý ateliér, sem ho chodievali navštevovať jeho žiaci a priatelia, obšťastňovať štyri vnučky, štyri pravnučky, traja pravnuci, dcéra Daniela, syn Štefan a ostatní ľudia blízki jeho srdcu i duši. Odtiaľto denne odchádzal do neďalekej Žiliny-Závodňa do meštianskej školy. Odtiaľto ho rodičia a milovaný učiteľ Štefan Šálek, ktorý vycítil jeho výtvarné nadanie, vypravádzali do severočeských Teplíc-Šanova, kde študoval na strednej keramickej škole. V Lietavskej Lúčke mu jeho žičlivé dobrotivé srdce ráno 27. novembra 2020 naznačilo blížiaci sa odchod do večnosti, až sa mu krátko popoludní v žilinskej nemocnici navždy zastavilo.

V roku 1951, ešte iba šestnásťročného, ho prijali na chýrnu pražskú Akadémiu výtvarných umení. Jediným odporúčaním, ktorým ho pred odchodom na prijímacie skúšky na vysokú školu „vzbudili“ stredoškolskí pedagógovia, bolo upozornenie na jeho evidentný a nevšedný talent. Ten sa potom, aj pomocou dôslednej teoretickej prípravy, usilovali na prospech budúceho sochára zužitkovať, znásobiť a usmerniť takí vynikajúci Pelikánovi školitelia, ako povedzme profesor Jan Lauda, jeden z najvýznamnejších predstaviteľov takzvaného sociálneho umenia dvadsiatych rokov 20. storočia, autor náhrobného pomníka Jana Amosa Komenského v Amsterdame, ktorý ho učil figuratívnu tvorbu. Ale viedol ho aj svetoznámy výtvarník – sochár, rezbár, medailér, portrétista a pedagóg – profesor Otakar Španiel, u ktorého absolvoval prednášky a semináre z portrétnej tvorby a, pravdaže, z medailérstva, či profesor Max Švabinský, jeden z najvýznamnejších českých umelcov dvadsiateho storočia, osemnásobný rektor Akadémie umení v Prahe, neobyčajne zručný kresliar, grafik, zakladateľ moderného českého moderného výtvarného umenia.

Pražskú alma mater Štefan Pelikán skončil v roku 1956 ako jej mimoriadne pracovitý a ambiciózný absolvent.

ŠIROKÝ ZÁBER

Štefan Pelikán bol umelcom širokého záberu v tom najplnšom zmysle tohto slovného spojenia. Rozpätie jeho tvorivých záujmov bolo neobyčajne rozsiahle. Vo výpočte jeho umeleckých aktivít nemôže chýbať maliarska tvorba (krajina, portrét i zátišie), grafika (voľná kompozícia, figuratívna tvorba, krajina, úžitkové grafické žánre), ale i scénografické štúdie pre divadelné hry, televíziu či módné prehliadky.

Dominantou však bola u neho sochárska práca. Jeho tvorivý sochársky rozlet osciloval od veľkých monumentálnych, takpovediac pamätníkových tém svetského i sakrálneho charakteru až po subtilný prejav v komorných žánroch, ako je drobná plastika či pamätné medaily a plakety. Ale doménou bol predsa len portrét ako jedinečný a špecifický záznam ľudskej podoby, v ktorom je zreteľný a neodškriepiteľný nielen rukopis jeho renomovaných i vo svete uznávaných učiteľov z čias pražských štúdií, lež aj úporné úsilie o dosiahnutie čo najplastickejšieho a najvernejšieho výsledného tvaru, hoci miestami poznačeného nemalou mierou štylizácie a výtvarnej skratky.

Pracoval s hlinou, drevom, kameňom, bronzom, mosadzou, meďou, betónom. Každý materiál však používal a tvárnil tak, aby výsledná štúdia ľudskej fyziognómie bola reflexom hlbokého a dôvernej autorovej sondy do duše, ponoru do psychiky a letory spodobňovaneho modelu. Na tento atribút svojej tvorby kladol majster Štefan Pelikán dôraz v každom prípade – či už zvečňoval sochársku podobu jednoduchej vidiečana, významného vedca, známeho kultúrneho dejateľa, alebo niektorého z veľikánov slovenskej histórie.

HOLD SPOLUBOJOVNÍKOM

Občas sa pre vlastné potešenie vracal v námetoch k „svojím“ Fran-

Majstri Štefanovi PELIKÁNOVI nebola cudzia nijaká výtvarná technika.

cúzom, ale aj Slovákom, Rusom a Ukrajincom, ktorí sa počas Slovenského národného povstania zúčastnili na bojoch o Strečiansku úžinu. Z mozaiky rozprávání svojho otca a historických fotografií vytvoril monumentálny portrét kapitána Georga de Lannuriena a jeho druhov. V roku 1944 k nám prišlo do dvesto francúzskych občanov, z ktorých viac ako tretina – päťdesiat šiesti – sa do svojho sladkého Francúzska už nikdy viac nevrátili...

V tom čase mal Štefan deväť rokov, ale na odchod svojho otca do hôr si živo pamätá. Keď sa otec z povstania šťastlivo vrátil, rozprával synovi o svojich francúzskych priateľoch, o veselých, roztopašných mladíkoch, ktorí aj do boja odchádzali s pesničkou a úsmevom na perách. Čo mali na duši, na srdci, to nevedno, tam nedoviedel... Do skicára si však podľa otcovho rozprávania kreslil ich postavy, portréty, výjavy z bitiek. Keď odchádzal na štúdiá k profesorovi Otakarovi Španielovi, mal už celú kolekciu obrazov a sošiek s témou francúzskeho odboja na Slovensku. Tejtó tematike sa programovo venoval aj počas štúdií na pražskej akademii. Nevyhol sa jej ani po návrate domov. Hľadal a zhromažďoval historické dokumenty o pôsobení francúzskej partizánskej skupiny na Slovensku, zapisoval si spomienky ľudí, čo prišli s Francúzmi do kontaktu. A popritom, pravdaže, opäť kreslil, modeloval. Vytvoril kolekciu obrazov a soch nazvanú Na večnú pamät' synom Francúzska. Ponúkol ju Múzeu SNP v Banskej Bystrici. Bola z toho nielen príťažlivá a historicky vzácna expozícia, ale aj sláva a uznanie. Výstava to bola totiž svojím zameraním prvá a jedinečná. Chýbal jej síce pátos a v minulom režime neodmysliteľné politikum, ale zato z obrazov vyžarovala ľudskosť, priateľstvo, solidárnosť, osobný zástoj tvorcu.

OHLAS Z FRANCÚZSKA

Na otvorenie expozície prišiel do Banskej Bystrice i prezident Kongresu francúzskych bojovníkov na Slovensku, ktorý mal sídlo v Manosque na juhu Francúzska, kde žilo najviac Francúzov, čo malo do činenia s protifašistickým odbojom u nás. Výstava zaujala aj vojenského pridelenca francúzskeho veľvyslanectva v Prahe. Ten zariadil, že kolekcia diel putovala do bretónskeho mesta Roscoff, kde G. Lannurien žil až do svojho skonu pred tridsiatimi dvoma rokmi. Po návrate zo Slovenska domov pracoval u Renaulta, neskôr ho v hodnosti generála Francúzskej armády poverili diplomatickým poslaním v Egypte. V Roscoffe má náš umelec veľký kurz, dostával pozvánky na letné

pobyty od primátora mesta Roscoff, ktoré je administratívnym centrom Bretónska, ale aj od tamojších mecénov, ktorí túžia mať obrazy svojej krajiny od slovenského maliara na stenách svojich príbytkov a pracovni.

Medzi seba, do mesta Toulus, ho pred časom pozvali aj členovia združenia AMICAL. Tvorili ho priami účastníci protifašistického odboja na Slovensku. Hoci po vojne žili roztrúsení po celom Francúzsku, pravidelne raz do roka sa všetci

kána, v jeho kresbových štúdiách aj v maliarskej tvorbe, ktorú umelec považoval viac za svojho konička ako za dominantný prejav svojho výtvarného úsilia, je neodškriepiteľným a zároveň nezastupiteľným hnacím prvkom jeho tvorby inšpirácia ľudovým prostredím.

INVENČNÝ HĽADAČ

Tá presvedčivo rezonuje najmä v jeho krajinaľbe, ktorou sa prezentoval ako invenčný hľadač a zároveň citlivý, vnímavý, hlbavý

V slovenskej umeleckej societe by sme márne hľadali tvorcu, ktorý by tak hlboko a úprimne vzdával hold Francúzsku a jeho odvážnym synom v spoločnom boji so Slováckmi proti fašizmu – na snímke sochár Štefan PELIKÁN pri Pomníku francúzskych partizánov na vršku Zvonica pri Strečne.

stretávajú. Ich rady boli čoraz redšie, až napokon v polovici apríla tohto roka popri mnohých iných zlých chýroch o rozmáhaní sa koronavírusu po našej planéte prišla zlá správa aj z Francúzska: posledný pamätník nášho protifašistického zápasu v roku 1944 francúzsky bojovník za slobodné Slovensko v oslobodenej Európe sa pobral do večnosti. Štrnásty aprílový deň roka 2020 v pondelok zomrel v bretónskej obci Malestroit na západnom pobreží Francúzska vo veku deväťdesiatich šiestich rokov Roger Naël, posledný francúzsky priamy účastník bojov v Slovenskom národnom povstaní.

Všetci z nich dostali vysoké slovenské vyznamenanie – Medailu Milana Rastislava Štefánika alebo ocenenie Zaslužíly bojovník proti fašizmu či Pamätnú medailu SNP. Všetky razili v kremnickej Mincovni. Umelecký návrh na všetky tri plakety pochádzajú z pracovne Štefana Pelikána. Podobne ako Lannurienova plaketa, ktorá zdobí hruď všetkých Francúzov, čo pred sedemdesiatimi šiestimi rokmi prišli k nám na brehy Váhu podporiť Slovensko v jeho protifašistickom odboji.

„Veľmi si Francúzov vážim,“ hovorieval majster Pelikán, „lebo v tom čase, keď sa na našom území ešte bojovalo, vo Francúzsku už zavládla sloboda. Mohli ísť domov, ale požiadali prezidenta De Gaulla, aby im povolil zostať na Slovensku a bojovať proti fašizmu. Prezident im vyhovel. Vtedy som si uvedomil, že oni bojovali za nás, za našu vlasť a našu slobodu, preto si zaslužia aj našu úctu. Tú budem vždy preukazovať tým, ktorí sa za nás postavili. Zaslužia si byť súčasťou našich dejín.“

V sochárskom, figurálnom a reliéfnom prejave majstra Peli-

ka dokumentarista „odchádzajúceho“ Slovenska, krajinkárskych zákútí poznačených a celé stáročia kultivovaných múdrom ľudovým architektom. Vďačné námety na toto smerovanie svojich umeleckých výbojov autor nachádzal nielen v okolí Rajca a v Rajeckej doline, ale aj na rozhraní Liptova a Oravy, v kraji, ktorý mu zvlášť prirástol k srdcu – vo Veľkom a Malom Borovom, v Prosieku, Kvačanoch, Hutách, ale najmä vo Vlkolínci nad Ružomberkom.

Umelec nezostával iba v ateliéri či v rôznych kútoch Slovenska, aby vo svojej tvorbe zvečňoval jemu blízke témy, ako sú príroda, ľudia, národná história, sakrálne výjavy a postavy. Nešetřil námahou ani finančnými prostriedkami, aby sa rozhladol aj po zahraničí, načerpal nové podnety a zdokonaľil svoj prirodzený talent. Štúdijné cesty ho v priebehu rokov zaviedli do Francúzska, Nemecka, Švajčiarska, Rakúska, Poľska, Bulharska, Rumunska, Maďarska, Arménska, Azerbajdžanu, Gruzínska, Turkménska, Tadžikistanu a Uzbekistanu.

Jeho diela sú súčasťou súkromných zbierok milovníkov umenia nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí neraz vzdialenom i exotickom.

TVORIVÉ NÁVRATY

Štefan Pelikán sa vo svojej umeleckej činnosti občas vracal do šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov minulého storočia, teda do tej etapy svojho tvorivého života, keď vo svete i vo vtedajšom Československu, ale aj v tvorbe vtedy mladého výtvarného umelca prevládala či dokonca vládla moderna, kubizmus, nové smerovania a umelecké výboje, ktoré neobišli ani našu výtvarnú kultúru.

V roku 1955 založil v Žiline Klub priateľov Francúzska a Slo-

venska, ktorého bol predsedom. Od roka 2000 bol tiež členom Klubu vojenských výsadkárov SR v Žiline, od roka 1995 členom Slovenskej výtvarnej únie v Bratislave a v roku 1996 sa stal spoluzakladajúcim členom Klubu muzeálnej a galerijnej spoločnosti v Bytči.

Tematický záber majstra Pelikána je pozoruhodný. O slovenskú a českú históriu sa zaujímal už v mladosti. Viackrát stvárnil osobnosť Milana Rastislava Štefánika. Olejomafby tejto významnej osobnosti slovenských a českých dejín od Štefana Pelikána môžeme vidieť v priestoroch veľvyslanectva Francúzskej republiky v Bratislave, v Múzeu rezistencie v Bretónskom meste Saint Marcel i v pracovni primátora a v aule radnice mesta Roscoff – administratívnom centre Bretónska.

Z pamätníkovej tvorby hodno spomenúť Pamätník SNP v Lietavskej Lúčke, Pamätník oslobodenia v Zliechove, Pamätník kapitána Georga Lannuriena vo francúzskom Roscoffe a pomník s bustou Jozefa Gabčíka na nádvorí kasárni elitného 5. pluku špeciálneho určenia, ktorý má čestný názov Žilinský pluk Jozefa Gabčíka.

ZASLUŽENÉ POCITY

Tvorbu Štefana Pelikána ocenili mnohými vyznamenaniami a medailami na Slovensku i vo francúzskych mestách Roscoff, Saint Florent Cher a Malestroit. Cenu MADAME HUMANISTE 2012 dostal za podporu vzdelávacích programov pre deti a mládež na návrh Open society of artist a World Union of Culture. Bol držiteľom zlatej medaily generála Milana Rastislava Štefánika 1. stupňa, ktorú udeľuje prezident Slovenskej republiky, a plakety Národného zhromaždenia Francúzskej republiky. Bol tiež čestným občanom Žilinského samosprávneho kraja, čestným občanom Klenovca a od roka 2018 Osobnosť Matice slovenskej – ocenenie prebral pri príležitosti sto päťdesiateho výročia založenia MS.

Akademický sochár Štefan Pelikán, od roka 2009 aj laureát prestížnej Ceny Európskej únie umenia – Zlatá Európa, bol umelcom, u ktorého všetci jeho priatelia, ale aj výtvarní kritici, zvyknú vyzdvihovať tri vzácne ľudské vlastnosti – skromnosť, pracovitost' a pokoru. Pokora bola vari najdominantnejšou črtou jeho letory, celej jeho ľudskej podstaty. Pokora pred kumštom, pokora pred ľuďmi, pred prírodou, pred slovenskou krajinou s jej neopakovateľnými výtvarníkmi motívami a zátišiami, pokora pred odkazom jednoduchej robotného človeka.

ROBOTNÍK UMENIA

Životná i umelecká filozofia Štefana Pelikána, tohto robotníka umenia, skromného, prívětivého človeka, ktorý akoby sa programovo vyhýbal dlhým a neplodným akademickým diškurzom, je viac ako jednoduchá: cez tvrdú každodennú robotu dopátrať sa pravdy a pravdivosti. V živote i v umení.

Česť jeho plodnému životu a tvorbe, nech sa jeho svetlá pamiatka trvalo zachová v našej pamäti!

Soška Zlatá Európa tiež pochádza z dielne akademického sochára Štefana Pelikána.

Európska únia umenia so sídlom v Prahe ňou na návrh medzinárodných porôt oceňuje laureátov celosvetovo registrovanej Európskej ceny za umeleckú a kultúrnu činnosť.

Posledná rozlúčka s akademickým sochárom Štefanom Pelikánom sa uskutočnila v Dome smútku v Lietavskej Lúčke, časť llové, s vojenskými poctami, za účasti príslušníkov elitného 5. pluku špeciálneho určenia, ktorý má čestný názov Žilinský pluk Jozefa Gabčíka.

Vzácne knihy z daru pre Knihnicu Domu MS v Liptovskom Mikuláši Šesťdesiat prítažlivých knižných titulov

Text a foto: Peter VRLIK

Dom Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši si už od svojho vzniku v roku 1991 buduje systematicky svoju matičnú knižnicu. V súčasnosti sa v nej nachádza vyše sedemtisíc zväzkov z rozličných oblastí beletrie, populárno-náučnej, ale aj odbornej literatúry, tiež dramatická spisba. Knihy si zvyknú požičiavať nielen matičiari, ale aj ostatní čitatelia, dokonca ju zvyknú používať i študenti pri povinnom čítaní a na študijné ciele.

Podstatnú časť knižného fondu tvoria darované knihy od matičiarov a podporovateľov MS. Medzi takýchto podporovateľov patrí aj Ladislav Haršáni. Matičnej knižnici pri Dome MS v Liptovskom Mikuláši sa rozhodol darovať naozaj veľmi vzácne knihy, ktoré bol v týchto dňoch osobne prevziť riaditeľ Domu MS Marek Nemeč. Medzi šesťdesiatimi darovanými publikáciami boli aj vzácne tlače – tri knihy o Milanovi Rastislavovi Štefánikovi. Josef Kopta: Štefánik (nákladom Pamätníka odboja v Prahe, 1923), Štefánik, kniha prvá, spomienky a postrehy, redigovali Štefan Osuský a Bohdan Pavlů, Štefánik, kniha druhá, spomienky, dokumenty a iné príspěvky, redigoval Josef Bartůšek (vydal Zväz slovenského študentstva v Bratislave, nákladom

L. Mazáča v Prahe, 1938). Zaujímavá je aj kniha pod názvom Vpád maďarských boľševikov na Slovensko v roku 1919, zborník redigovali a pre tlač pripravili Alexander Pogorielov a J. Zimák, historickú časť spracoval Bartolomej Krpalec, školský inšpektor v Bardejove (nákladom Slovenského chýrnika vydal J. Zimák v Bratislave 1936). Veľký priateľ Slovákov R.W. Seton-Watson v spolupráci so slovenskými autormi (Štefan Osuský, Emil Stodola, Metod Bella, Ľudovít Okánik, Vavro Šrobár, Anton Štefánek, Milan Hodža, Ivan Markovič) spracoval zaujímavú publikáciu pod názvom Slovensko kedysi a teraz (politický prehľad), vydalo Nakladateľstvo Orbis, a. s., Praha 1931. Matičná knižnica sa stala vlastníkom aj ďalších zaujímavých kníh – Štefan Polakovič: Náš duch

Do knižného fondu matičnej knižnice v Dome MS v Liptovskom Mikuláši pribudli vzácne darované knihy.

Matičiar Pavel FÁBRY v dubčekovských časoch, v normalizácii aj po nej Aj ľudské životy majú svoje dejiny

Anton METEŇKO, riaditeľ Domu MS v Košiciach

Pavel FÁBRY sa síce narodil v Nitre (*19. 12. 1940), ale do desiatich rokov vyrastal v Baťovanoch, kde otec bol v závodoch Baťa obchodným riaditeľom. Otca mu zatkli, obvinili, že je protisocialistický živel a poslali na päť rokov do Jáchymova. Rodinu nútene vystáholi, a tá sa uchýlila do starorodičovského domu v Modrom Kameni. To bolo v roku 1950. Mestečko sa stalo mladému Pavlovi citovým rodiskom, tu zmaturoval a spoznával aj Maticu slovenskú. Starý otec, viacnásobný richtár a miestny matičný činovník od roka 1920, ale aj otec, nadšený matičiar od roka 1928 po normalizáciu, zasiali v ňom matičné semienko, ktoré sa zakorenilo na celý život.

Národovecké (zakázané) knihy v domácej knižnici, modrokamenský región, kde sa miešajú slovenské dediny s maďarskými, ho nacionálne vyhranili. Po určitých kádrových peripetiách sa mu podarilo absolvovať Filozofickú fakultu Univerzity Komenského. Hlboko ho vtedy ponížila zvlášť pražských boľševikov, ktorí sa „zaslúžili“ o vymazanie slovenského znaku zo štátneho erbú aj pod likvidáciou akých-takých právomocí slovenských národných orgánov. Stal sa členom rodoľubskej partie vysokoškolskákov a v rámci možnosti sa

PROFIL MATIČIARA

aj publikačne a literárne prejavoval. Vždy mal na pamäti poučenie starého otca: „Ak si hrdý Slováč, musíš byť noblesný, aby každý pochopil, že Slováci sú fajnová spoločnosť.“ Usiluje sa toho dodnes držať. A aj toho, že slovenský národ je starobylý a nemusí si vymýšľať vlastné dejiny, aj keď mu ich zatajujú.

■ PRÁCA PRE NÁROD

Umiestnenka ho zavala do Košíc na konzervatérium, kde vo funkciách stredoškolského profesora humanitných predmetov i na vedúcich pozíciách strávil celý pracovný život. Často sa stretával s Dr. Michalom Potemrom, národovcom a bibliografom Štátnej vedeckej knižnice (jeho manželka Mária bola Pavlovou kolegyňou na konzervatériu), oboznámil sa s vlasteneckou literatúrou a faktmi z maďarskej okupácie Košíc. Potom prišiel sladký, aj keď krátky, slobodný polrok šesťdesiateho ôsmeho. Matica vstala z popola, s nadšením vznikali či obnovovali sa miestne odbory. Aj v Košiciach matičiari ožili. Obnovujúce valné zhromaždenie 28. mája 1968 zvolilo za predsedu Dr. Michala Potemru, no ten prekvapujúco po návrate

Dlhoročný matičiar Pavel FÁBRY má pohnutý, dramatický, ale aj inšpiratívny život.

z USA funkciu neprijal, ostal členom výboru, predsedom sa stal doc. Ing. Štefan Samson. Pavel Fábry sa stal tajomníkom. Národná práca v Košiciach úspešne dobiehala zmeškané. Dobré sa mu spolupracovalo s Jožkom Grešákom, Paľkom Kušnírom, Jožkom Mrízom, kolegyňou Máriou Potemrovou, ale i s ostatnými. Do matičnej funkcie bol zvolený ako člen výboru na valných zhromaždeniach 23. februára 1971 a 22. februára 1972. V spomienkach ho tešia mnohé vydarené podujatia, upevňujúce národné povedomie Košičanov. Dobré sa mu spolupracovalo s krajanom prof. Štefanom Samsonom, ktorý je stále aktívnym spolupracovníkom SNN.

Prišla normalizácia a s ňou neprajnícky útlm matičnej práce. Ihneď po oživotvorení MO MS v Košiciach si obnovil členstvo a stal

sa aktívnym radovým členom. Priateľsky a aktívne spolupracoval s predsedom Ing. Jurajom Koperdákom – ako zástupca riaditeľa Konzervatória v Košiciach dodával kultúrne programy na slávnostné a iné podujatia miestneho odboru. Milo si pri tejto príležitosti spomína na odhalenie pamätníka prvého predsedu Matice slovenskej Štefana Moysesu na rovnomennej ulici. Z bratislavských štúdií si priniesol publicistickú výbavu a písaným slovom sa už vtedy angažoval za federáciu a plamenne rečnil, kde sa dalo...

■ REBELSKÉ ČASY

Z dubčekovských čias je zvlášť hrdý na svoju matičnú, ale mimo oficiálnych štruktúr MO MS národoveckú „akciu“. Na Konzervatóriu v Košiciach sa zišli bohémští národní búrliváci. Založili školskú matičnú „bunku“. Prišiel čas znovuoživenia národného hrdinu Milana Rastislava Štefánika, na Bradle bola stotisícová národná púť. Milan R. Štefánik sa vynoril z komunistickej preklatia, písalo sa o ňom, mládež sa v ňom videla. Vymysleli zorganizovanie košickej štefánikovskej manifestácie. Za tichého spriazneného súhlasu riaditeľa Konzervatória Dr. Teodora Hirnera sa pustili do priprav. Kolega – profesor dychových nástrojov Pavel Takáč so študentmi po vyučovaní nacvičoval so školskou dychovkou matičnú hymnu Kto za pravdu horí a iné národovecké, dovtedy nevidané a zakázané hymnické piesne. Profesor – organista Ivan Sokol (syn predsedu Slovenského snemu) v umeleckých kruhoch šírili echo

(vydalo Hlavné veliteľstvo Hlinkovej mládeže, Bratislava 1943), Konštantín Čulen: Memorandum národa slovenského z roku 1861 (vydala HSLŠ v Turčianskom Svätom Martine v roku 1941), Janko Jesenský: Cesta k slobode, úryvky z denníka 1914 – 1918 (Matica slovenská, Turčiansky Svätý Martin 1933), Július Bodnár: Dr. Jozef M. Hurban, jeho život a dielo, pre slovenský ľud a študujúcu mládež (Nákladom Vydavateľského družstva v Bratislave, 1925), Juraj Gajdoš Breza: Krvavá zem, po stopách vojny na východe (vydalo Nakladateľstvo ČAS, Bratislava 1941), ako aj knihy esejí Ladislava Hanusa Rozhľadanie (Vydal Spolok Svätého Vojtecha, Trnava 1943).

Tak takéto vzácne knihy vlastní matičná knižnica v Liptovskom Mikuláši a ešte mnoho iných vzácných kníh, ktoré darovali matičiari a podporovatelia našej národnej a kultúrnej ustanovizne. Myslíme si, že práve knižnica v Dome Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši patrí medzi tie zaujímavé nielen počtom, ale aj obsahom, a to určite zaväzuje pracovníkov v Liptovskom Mikuláši, aby sa snažili svoje knižničné zbierky rozširovať i naďalej, konštatoval Marek Nemeč.

o chystanej štefánikovskej manifestácii. P. Fábry osobne vinom podplatil manžela školníčky, aby sa dostali k liehovému rozmnožovaciemu prístroju (cyklostylu). Keď sa pokazil, on sám na písacom stroji cez prieklepové papiere po večerach smolil pozvánky (až ho manželka upodozrievala, že „večeriava“ víno) a anonymne ich poštou posielali do televízie, rozhlasu, do redakcií košických novín, všetkým mládežníckym fakultným a stredoškolským organizáciám, do podnikov. Štvrtého mája 1968 nastúpili vyobliekaní konzervatoristi – dychovkári – so svojimi pedagógmi na pochod Leninovou (dnes Hlavnou) ulicou na miesto, kde stávala do začiatku päťdesiatich rokov známa monumentálna Štefánikova socha (nad Dolnou bránou). A tam – viactisícový nadšený dav, ktosi tam inštaloval bustu M. R. Štefánika. Recitoval herec Jozef Hodorovský (neskôr na to doplatil), plamenne rečnil profesor Ján Ninik, za sprievodu konzervatoristickej dychovky sa mocne niesli umlčované národné piesne, v niektorých oknách príľahlých budov sa objavili obrazy Štefánika... Bolo to najmasovejšie národné vzopätie v národne vlašných Košiciach. Nikto neskúmal identitu organizátorov – konšpirácia sa v čase normalizácie ukázala múdra – usilovní slávní ešebáci nikdy nezistili pôvodcov. P. Fábrymu je smutno, že Košice si sochou neuctili najväčšieho slovenského národného hrdinu Milana Rastislava Štefánika. A zdá sa, že ani v budúcom čase neuctia, napriek rôznym uzneseniam o jej znovupostavení, ktoré ostali na papieri.

■ SLOVÁCI V BRONZE

Rôčky pribudli, naďalej je však hrdý Slováč, radový aktívny matičiar (člen MO MS v Košiciach a člen výboru Záujmového odboru regionalistiky MS) a usilovný publicista v národných farbách. Z knižných publikácií, ktoré vydal, spomeňme mládežnícku prózu Chlapčenský revír či vlastivedno-turistického sprievodcu Potulky po Modrom Kameni a okolí. Z novšej tvorby treba vyzdvihnúť jeho útlm, ale obsahovo mohutnú publikáciu Slovní Slováci v bronz, 2013. Aj keď svoje putovanie po Slovensku za „bronzom“ venoval P. Fábry zosnulému Drahoslavovi Machalovi, literárna rukoväť by nemala chýbať v knižnici roduverného Slováka. Verme, že bude inšpiráciou navštíviť opísané pamätníky ako jej autor.

MATIČNÉ DEPEŠE

Jubileum v Novom Sade

Slovenské kultúrne centrum Pavla Jozefa Šafárika v Novom Sade si v závere roka 2020 pripomína významné a aj výnimočné jubileum. Jeden z najstarších a najtradičnejších kultúrnych spolok Slovákov vo Vojvodine oslavuje vzácnu storočnicu. V čase, keď pandémie koronavírusu COVID-19 čoraz viac sužuje aj Srbsko, a teda znemožňuje sociálny kontakt v odjakživa čulom slovenskom svete, naši krajanovia si pripomenúť jubilea jednej z najvýznamnejších kultúrnych ustanovizní Slovákov vo Vojvodine na miestnej a regionálnej úrovni uctia starostlivo pripravovanou monografickou publikáciou. Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí o tom informovala Vierka Marčoková Cerovská, predsedníčka SKC P. J. Šafárika. Na storočnicu tejto organizácie vojvodinských Slovákov reagoval pozdravným listom aj nový predseda ÚŠZZ Milan Ján Pilip. Len čo publikácia k storočnici jubilujúceho krajského kultúrneho spolku zočí svetlo sveta a dostane sa k členom, priaznivcom a podporovateľom SKC P. J. Šafárik, budeme o nej informovať aj na stránkach SNN.

Rusíni na Spiši na výstave v múzeu

Revolučná spoločenská zmena v novembri roka 1989 ovplyvnila život všetkých národnostných menšín na Slovensku. Mimoriadne aktivizovala aj Rusínov. Na prvom sneme Rusínskej obrody na Slovensku v Medzilaborciach 17. novembra 1990 pripravili jej predstavitelia programový dokument s viacerými bodmi, ktoré postupne uvádzali do života, čo mal pri príležitosti tohtoročného tridsiateho výročia ROS rekapitulovať päťnásťročný snem tejto najstaršej aj najpočetnejšej rusínskej organizácie opäť v Medzilaborciach tak, ako sme to publikovali v minulom čísle SNN v rozhovore s predsedom ROS Martinom Karašom. Čím sú Rusíni jedineční a čo je pre nich typické, približuje aj výstava Rusíni na Spiši v Múzeu Spiša v Spišskej Novej Vsi.

Hudobný festival Next virtuálne

Vo virtuálnom prostredí Núdzový stav podmienený pandémiou a bezpečnostné opatrenia s ním spojené nútia kultúrnu sféru k rôznym experimentom aj netradičným prístupom pri prezentácii svojich „produktov“ a ich tvorcov. Taký bol aj dvadsiaty prvý ročník Hudobného festivalu Next, ktorý sa uskutočnil v rámci projektu medzinárodnej spolupráce Re-Imagine Europe, spolufinancovaného programom EÚ Kreatívna Európa, z verejných zdrojov z Fondu na podporu umenia a Nadácie Hl. mesta SR Bratislavy, od 30. novembra do 6. decembra a zaznelo na ňom to najlepšie z novátorskej hudby – pravda vo virtuálnom prostredí.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

O matičných podujatiach a aktivitách vo Valči píše SNN pomerne často. Nebyť tunajších matičiarov málokto by vedel napríklad o šafranickej a kupeckej rodine Čvikotovcov, ktorá sa zapísala do obecných, ale aj do širších slovenských dejín.

Zažratá brdza...

Šafraník Ignác Čvikota (1817 – 1890) podnikal obchodné cesty najmä do európskej a ázijskej časti Ruska. Na týchto cestách získal živú predstavu o slovanskej vzájomnosti a upevnil si národné povedomie, čomu potom podriadil svoj život. Bol richtárom vo Valči, zakladajúcim členom Matice slovenskej, patrónom Znievskeho gymnázia a podporovateľom národných akcií. Jeho syn Matej Čvikota (1845 – 1903) pokračoval v rodinnej tradícii. Živil sa kupectvom. Ako väčšina turčianskych olejkárov a obchodníkov kupoval tovar v známom veľkoobchode Országh vo Varšave, ktorý tiež pochádzal z Valče. Matej Čvikota obchodoval i v Rusku, bol štedrým darcom, do obce okrem iného zakúpil hasičskú striekačku a neskôr celý majetok venoval na národné ciele – ako trebárs na úhradu tlačových sporov Matice slovenskej v čase zostrenej maďarizácie.

Náhrobok mu vyhotovil kamenár F. Lahola z Liptovského Svätého Mikuláša a je evidovaný ako miestna kultúrna pamiatka. Jeho stav však v posledných rokoch nezodpovedal historickej hodnote a nedostávalo sa mu, okrem občasných zásahov matičiarov, nijakej starostlivosti. Bývalý správca cintorína ťažké náhrobky narovnal a na tohtoročné pripomenutie sto päťnásťročia úmrtia Mateja Čvikotu renovoval náhrobky otca aj syna. Obnova spočívala vo vybrúsení hrdze zažratej do mramoru a železnej ohrady, vyčistenia písma od machu a iných nečistôt, vyzlátienia, zostavenia a ukotvenia rozpadnutého križa na pôvodné miesto, čo ocenila aj predstaviteľka obecnej samosprávy. O nežiaducu vegetáciu sa postarali matičiari. Na pietnom akte sa zúčastnila aj Ing. Eva Spevárová zo Žiliny s priateľmi, priama potomkyňa rodu Čvikotovcov (po praslici). V príhovore nešetřila slovami vďaky a obdivom za starostlivosť o hroby významných rodákov obce, čo je tiež zásluha matičiarov. Bez nich by bolo zažratej hrdze na dejinách a okolo nás oveľa viac...

Jaromír MERIAČ,
za MO MS vo Valči

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

Lúčime sa s dlhoročnou členkou popradského matičného výboru

Vzácná vlastenka Elena LACKOVIČOVÁ odišla

Text a foto: Ľudmila HREHORČÁKOVÁ

Koncom novembra navždy odišla z matičnej rodiny Elena LACKOVIČOVÁ, vzácna vlastenka, horliteľka za veci národné, dlhoročná členka popradského matičného výboru.

Rodáčka z Lemešian prežila mladost v Spišskej Novej Vsi, kde aj študovala. S bolesťou spomínala na čas, keď rodina bola nútená opustiť Košice po anexii horthyovským Maďarskom. Vynikala encyklopedickou pamäťou a jazykovým talentom, aj prirodzenou eleganciou. Pracovala v štátnej správe, naposledy v Bytovom družstve v Poprade. Od oživotvorenia Matice slovenskej v roku 1990 bola ako tajomníčka Miestneho odboru MS v Poprade.

Horlila za vznik svojbytnej Slovenskej republiky, obraňo-

ROZLÚČKA

vala právo národa na sebaurčenie, horlila za samostatný štát. Podnikla nejednu cestu na mítingy, jubilejné národné slávnosti v Nitre, Martine, na Devíne, spomienkové slávnosti na Malú vojnu v Spišskej Novej Vsi. K tomuto mestu prechovávala vrúcny vzťah. Zasadzovala sa za opodstatnenosť sochy kráľa Svätopluka pred Bratislavským hradom.

Výrazne sa zaslúžila o založenie tradície prednesu slovenských povestí v podtatranskom kraji – Šaliensky Maľko. V tragických časoch vojny na Balkáne v roku 1999 usporiadala zbierku

Na Elenu LACKOVIČOVÚ budú matičiari pod Tatrami dlho a s láskou spomínať.

Vždy elegantnú a optimistickú – takú poznali Elenu LACKOVIČOVÚ jej kolegyne z popradského matičného výboru.

na pomoc deväťdesiatim vojvodinským deťom, ktoré sa liečili z vojnovnej traumy v Tatranskej Lomnici. Angažovala sa v petíciách za jazykový zákon – Za tú našu slovenčinu. Vystupovala na krajských snemoch Matice slovenskej a organizovala besedy a pozvania významných osobností, akou bola aj Eva Kristinová.

Výsledkom jej rozsiahlej rôznorodnej činnosti na národnom poli je bohatá korešpondencia a fotodokumentácia, ktorú zhromažďovala, a bolo by potrebné ju uchovať naďalej.

Pri príležitosti osemdesiatych narodenín v decembri 2012 jej predseda MS Marián Tkáč odovzdal zlatú medailu s poďakovaním za jej prínos pre MS.

Rodinný život Eleny Lackovičovej bol rovnako bohatý a láskyplný. S manželom Antonom mali tri deti a mimoriadne sa tešila aj z vnúčat. Žiaľ, ako matku ju postihol ťažký údel straty dvoch detí – dcéry Ľubice a syna Daniela. Odišli za tragických okolností počas troch rokov. Nikdy sa z ich straty už nespamätala... Matiční priatelia hlboko prežívali s ňou túto bolesť. Občasné telefonáty a stretnutia, rozhovory, no nakoniec smutná správa, že odišla vo veku nedožitých osemdesiatich ôsmich rokov k svojim najdrahším. Česť jej pamiatke!

PRIPOMÍNAME SI

13. decembra

– pred sto rokmi sa narodila herečka Oľga Vronská (1920 – 2002); v rokoch 1941 – 1946 členka Činohry SND, neskôr pôsobila v činohre Novej scény v Bratislave, od roka 1981 bola na dôchodku, menšie úlohy vytvorila v televízii (Sváko Ragan, Moje kone vrané, Bičianka z doliny)

– pred sto dvadsiatimi piatimi rokmi zomrel fyzik Štefan Anián Jedlík (1800 – 1895); experimentálny fyzik a konštruktér prístrojov, ktorý svojimi výsledkami sa najmä v oblasti skúmania elektromagnetických javov zaradil medzi najvýznamnejších vedcov 19. storočia

16. decembra

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil slovenský filmový kritik, historik, pedagóg a encyklopedista Richard Blech (1930 – 2017); autorsky a editorsky sa podieľal na niekoľkých základných dielach slovenskej encyklopedickej tvorby: Encyklopédia Slovenska I – VI, Encyklopédia dramatických umení Slovenska I – II, Svet filmových režisérov (1968), Malá encyklopédia filmu (1974), Encyklopédia filmu (1994)

– pred tridsiatimi rokmi zomrela operná speváčka Anna Martvoňová (1922 – 1990); v rokoch 1941 – 1942 pôsobila ako členka zboru opery SND, 1943 – 1945 ako členka divadla v Nitre, potom znova ako členka zboru opery SND a od júla 1951 až do svojho odchodu do dôchodku ako sólistka opery SND

17. decembra

– pred štyridsiatimi piatimi rokmi sa narodil reprezentant v hádzanej Richard Štochl (1975); brankár pozoruhodný tým, že je rekordérom v počte ocenení hádzanár roka, celkovo deväťkrát, v slovenskej reprezentácii odohral viac ako dvesto zápasov

18. decembra

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi zomrel spisovateľ a dramatik Štefan Kasarda (1935 – 2006); začal básňami a poviedkami, neskôr sa venoval najmä rozhlasovej tvorbe a písaniu hier, okrem vlastnej tvorby tiež upravoval pre rozhlas a televíziu drámy a prózy našich aj zahraničných autorov, z jeho vlastnej tvorby pre dospelých spomeňme: Na samom konci opäť sám, Deravé vrece, Ľudia, Azbukárka, Nie veľmi veselá slečna

– pred sedemdesiatimi rokmi zomrel partizán a obeť komunistického režimu Viliam Žingor (1912 – 1950); po vojne prenasledovaný za kritiku komunistického režimu, krivo obvinený z protištátnych činností a popravený obesením v roku 1950, rehabilitovali ho v roku 1968

– pred desiatimi rokmi zomrel rímskokatolícky arcibiskup, vatikánsky diplomat Ján Bukovský (1924 – 2010); poradca Svätej stolice vo vzťahoch s ČSSR, pracovník Štátneho sekretariátu v oddelení pre vzťahy s ČSSR, Maďarskom, Rumunskom, Bulharskom a Albánskom, v rokoch 1987 – 1989 sa zúčastňoval na rokovaniach s vládou ČSSR o vymenovávaní nových biskupov, na základe týchto rokovaní boli vysvätení Ján Sokol a František Tondra

Ľudovít KUSAL

DARUJTE K VIANOCIAM PREDPLATNÉ NOVÍN

Vážení čitatelia!

Aj v roku 2021 si môžete objednať SNN. Darujte svojim blízkym pod vianočný stromček PREDPLATNÉ SLOVENSKÝCH NÁRODNÝCH NOVÍN.

Ponúkame vám možnosť získať predplatné nášho dvojtýždenníka na rok 2021 pre svojich blízkych formou darčekovej poukážky. Predplatné môžete objednať poštou, telefonicky, emailom alebo cez web formulár. Pri objednávke uvediete svoju adresu, na ktorú vám doručíme platobný výmer, ako aj adresu obdarovaného, na ktorú budeme zasielať výtlačky SNN v roku 2021.

Po úhrade dostanete darčekovú poukážku vrátane aktuálneho čísla novin ZDARMA.

Ponuka platí do 31. 1. 2021.

Ročné predplatné: 20,- €

Polročné predplatné: 10,- €

TELEFÓN: + 421 43/38 12 838, + 421 918 904 925

MAIL: snredakcia@matica.sk

WEB: www.snn.sk, https://snn.sk/redakcia/predplatne-2

Slovenské národné noviny, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Pre stálych odberateľov:

Platba predplatného na účet: IBAN: SK28 7500 0000 0040

0786 8337

Variabilný symbol: 821021 – Do poznámky uveďte meno a priezvisko odberateľa.

ČITATEĽSKÁ SŮŤAŽ

V SNN č. 46/2020 sme predstavili nového predstaviteľa Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorý na poste predsedu ÚSŽZ vymenil diplomata Jána Varša. V otázke nášho kvízu sme sa pýtali, kto aktuálne vedie tento úrad s krajskou agendou? Správne odpovedali tí naši čitatelia, ktorí napísali, že je to politológ a filozof rusínskej národnosti pôvodom z Bardejova Milan Ján Pilip. Vyžrebovali sme týchto výhercov: Vanesa Babjáková, Spišská Stará Ves; Viktor Szaló, Rajec; Anna Figurová, Púchov.

• Nová Sedlica má už pomaly dvadsať rokov výnimočnú atrakciu – na turistickej trase pod Rjabou skalou v Poloninách je na lúke Medovej baby monumentálne sochárske dielo na pamiatku včelárky Žofie Maťašovskej. Kto je autor tejto vyše sedemmetrovej drevenej plastiky, ktorá tiež dostala názov Medová baba?

Svoje odpovede posielajte na adresu redakcie aj elektronicky našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do vianočných sviatkov.

(se)